

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

**Географічний факультет
Кафедра географії України і туризму**

Кваліфікаційна робота

**на тему : Автомобільний транспорт України,
сучасний стан та перспективи розвитку в контексті інтеграції до
міжнародного туристичного ринку**

**Спеціальність:
242 Туризм**

Освітня програма: “Міжнародний туризм та крос-культурні комунікації”

**Студентки групи МТК-47
ДОБРЯНСЬКОЇ Тетяни Богданівни**

**НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
Кандидат географічних наук, доцент
ПУШКАР Богдан Тарасович**

**РЕЦЕНЗЕНТ:
Кандидат географічних наук, доцент
ГАВРИШОК Богдан Борисович**

**Робота захищена з оцінкою:
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____**

АНОТАЦІЯ

Добрянська Т. Б. Автомобільний транспорт України: сучасний стан та перспективи розвитку в контексті інтеграції до міжнародного туристичного ринку. Кваліфікаційна робота. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2026.

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасний стан автомобільного транспорту України та перспективи його розвитку в туристичній сфері. Проаналізовано роль автомобільного транспорту в туристичній інфраструктурі, динаміку пасажиропотоку у 2020–2025 роках, стан дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу. Визначено основні проблеми розвитку галузі в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Обґрунтовано напрями модернізації транспортної системи, цифровізації послуг та розвитку автотуризму.

Ключові слова: автомобільний транспорт, туризм, автотуризм, транспортна інфраструктура, пасажирські перевезення, цифровізація, екологізація.

ANNOTATION

Dobrianska T. B. Road Transport in Ukraine, Current State and Development Prospects in the Context of Integration into the International Tourism Market. Qualification Paper. Ternopil: Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2026.

The thesis examines the current state of road transport in Ukraine and the prospects for its development in the tourism sector. The role of road transport in tourism infrastructure, passenger traffic dynamics during 2020–2025, and the condition of road infrastructure and roadside services are analyzed. The main challenges of the industry under wartime conditions and post-war recovery are identified. Strategic directions for transport modernization, service digitalization, and car tourism development are substantiated.

Keywords: road transport, tourism, car tourism, transport infrastructure, passenger transportation, digitalization, ecologization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ	
1.1. Класифікація автомобільного транспорту як складової туристичної інфраструктури.....	7
1.2. Економічна сутність автомобільного транспорту у сфері туризму.....	15
Висновки до розділу 1.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В ТУРИЗМІ УКРАЇНИ	
2.1. Динаміка пасажиропотоку в автомобільному транспорті України та його використання у туристичній сфері за 2020-2025 рр.	24
2.2. Оцінка стану дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу в Україні як чинників розвитку автотуризму.....	30
2.3. Аналіз проблем та ризиків автомобільного транспорту України в умовах військових викликів та післявоєнного відновлення	34
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	
3.1. Впровадження інноваційних рішень та екологічних нововведень (електрифікація, альтернативні види палива) у сфері туристичних автоперевезень в Україні	40
3.2. Цифрова трансформація та застосування інтелектуальних транспортних систем для підвищення якості та безпеки послуг.....	44
3.3. Створення нових форматів автотуризму та вдосконалення транспортно-туристичних послуг.....	50
Висновки до розділу 3.....	55
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61

ВСТУП

Автомобільний транспорт відіграє одну з ключових ролей у формуванні туристичних потоків. Він забезпечує мобільність, доступність до віддалених точок на карті та якість подорожей. Це справедливо як у внутрішньому, так і в міжнародному туризмі. В умовах постійних змін та післявоєнної відбудови України, питання сучасного стану, проблем і перспектив розвитку автомобільного транспорту набувають першочергового значення. Вивчення даних питань є важливими для економічного відновлення та посилення туристичного потенціалу нашої країни.

Актуальність дослідження посилюється викликами сьогодення, в першу чергу воєнними. Реалії життя вимагають особливої уваги до безпеки перевезень, а також необхідності інтеграції України до європейської транспортної системи. Одним з пріоритетів залишається впровадження інноваційних рішень, зокрема, електрифікації та цифровізації послуг. Дослідження транспортного забезпечення, якості дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу є вирішальними для підвищення туристичної привабливості як окремих регіонів зокрема, так і країни в цілому .

Мета дослідження полягає в глибокому аналізі сучасного стану автомобільного транспорту України та визначенні ключових проблем його розвитку, а також в окресленні стратегічних напрямів та розробці практичних рекомендацій щодо його ефективного використання для посилення національного туристичного потенціалу.

Об'єктом дослідження є процес розвитку та функціонування автомобільного транспорту в Україні.

Предметом дослідження є сукупність економічних, організаційних та інфраструктурних чинників, напрямів та механізмів ефективного використання автомобільного транспорту для розвитку туристичної галузі України.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Систематизувати теоретико-методологічні засади функціонування автомобільного транспорту України як частини туристичної

інфраструктури, визначити його роль у внутрішніх та міжнародних туристичних потоках.

2. Проаналізувати динаміку пасажирообігу автомобільного транспорту та оцінити вплив стану дорожньої інфраструктури і придорожного сервісу на розвиток автотуризму в Україні за період 2020–2025 рр.
3. Виявити основні проблеми та можливі ризики для функціонування автомобільного транспорту у сфері туризму, особливо в умовах військового стану та необхідності післявоєнного відновлення.
4. Обґрунтувати пріоритети модернізації парку туристичних автобусів та відновлення транспортної інфраструктури відповідно до державних стратегій.
5. Розробити рекомендації щодо впровадження інноваційних та екологічних рішень у туристичних автоперевезеннях.
6. Сформулювати пропозиції щодо розвитку автотуризму та вдосконалення стандартів якості, інклюзивності і страхування відповідальності перевізників на основі європейського досвіду.

У процесі виконання роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи, а саме: системний підхід (для визначення ролі автотранспорту у туристичній системі), діалектичний метод (для вивчення еволюції транспортного забезпечення туризму), статистичний аналіз (для оцінки динаміки пасажирообігу), порівняльний аналіз (для зіставлення вітчизняного та європейського досвіду), метод експертних оцінок (для визначення стратегічних пріоритетів) та метод логічного узагальнення (при формулюванні висновків та рекомендацій).

Теоретичну основу роботи склали наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців та експертів з туризму, економіки, транспорту, логістики та регіонального розвитку. Емпіричну базу становлять статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні звіти Державного агентства розвитку туризму України, стратегічні документи Міністерства розвитку громад,

територій та інфраструктури України, нормативно-правові акти, а також матеріали, опубліковані у фахових періодичних виданнях.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

1.1. Класифікація автомобільного транспорту як складової туристичної інфраструктури

Автомобільний транспорт є одним з ключових елементів туристичної інфраструктури. Він забезпечує доступність туристичних об'єктів та віддалених населених пунктів. Він також є невід'ємною частиною логістичних процесів у галузі туризму. Транспортне забезпечення туризму охоплює сукупність засобів і систем, що забезпечують переміщення туристів, їхнього багажу, а також туристичних потоків[4]. У контексті інфраструктурного забезпечення саме транспортна складова визначає територіальну структуризацію та функціональну ефективність туристичної діяльності [7].

Особливими характеристиками автомобільного транспорту є його гнучкість, здатність доставляти туристів безпосередньо до місця призначення, а також у можливості формувати індивідуальні маршрути. Роль автомобільного транспорту суттєво зростає в умовах розвитку внутрішнього, регіонального та міжнародного туризму. Регіональний туризм та автомобільний транспорт є взаємозалежними, оскільки розвиток якісних автошляхів та придорожньої інфраструктури стимулює освоєння нових туристичних зон[14].

Автомобільні перевезення в туризмі виконують різноманітні функції, а саме: доставки, розподілу та забезпечення сервісу. Вони є частиною загальної логістики в туризмі. А логістика, в свою чергу, спрямована на оптимізацію витрат коштів та часу на переміщення туристів [6].

В умовах викликів сучасного світу, включаючи інтенсивну діджиталізацію та необхідність постійного оновлення, значимість автомобільного транспорту лише посилюється. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України визначає стратегічні напрями розвитку транспорту, в тому числі автомобільного, до 2030 року, інтегруючи їх із потребами туристичного сектору [32]. Узагальнено, ці напрямки можна подати у вигляді таблиці. (Табл.1.1.1)

Таблиця 1.1.1**Стратегічні напрями розвитку транспорту до 2030 року**

Напрямок стратегії	Ключові заходи	Вплив на туристичний сектор
Інтеграція мережу TEN-T (Trans-European Transport Network)	Модернізація пунктів пропуску, розбудова магістралей до кордонів ЄС.	Полегшення в'їзного туризму, скорочення часу на перетин кордону.
Цифровізація (Smart Mobility)	Впровадження е-квитка, онлайн-сервісів бронювання та моніторингу руху.	Зручність планування маршрутів для самостійних мандрівників.
Оновлення інфраструктури	Ремонт під'їзних шляхів до локацій, розбудова сучасних автостанцій-хабів.	Доступність віддалених пам'яток та комфорт під час очікування рейсу.
Безпека (Vision Zero)	Встановлення освітлення, розв'язок, автоматична фіксація порушень.	Підвищення довіри до подорожей власним авто та автобусними турами.
Екологізація	Розбудова мережі швидких зарядок для електромобілів, перехід на електробуси.	Розвиток "зеленого" туризму, збереження екології в курортних зонах.
Інклюзивність	Забезпечення безбар'єрного доступу до транспорту та об'єктів сервісу.	Доступність подорожей для маломобільних груп населення.

Джерело: складено автором

Для того щоб систематизувати підходи до управління, регулювання та інвестування у туристичний сектор, потрібно здійснити детальну класифікацію автомобільного транспорту як елемента туристичної інфраструктури. Насамперед, слід виділити класифікацію за функціональним призначенням та за типом власності. (Табл. 1.1.2)

Класифікація автомобільного транспорту за функціональним призначенням включає в себе масові, групові та індивідуальні види транспорту.

1. Масові та групові перевезення

Ця категорія охоплює регулярні та нерегулярні перевезення, призначені для організації поїздок великих груп туристів.

а) Регулярні автобусні маршрути використовуються для стимулювання в'їзного та виїзного туризму, зокрема, у форматі фінансово доступних

перевезень. Такі перевезення є потужним інструментом залучення іноземних та вітчизняних туристів.

б) Нерегулярні туристичні перевезення спрямовані на обслуговування конкретних турів. Організація таких перевезень вимагає високого рівня контролю за безпекою та якістю послуг. Цей аспект є критично важливим для гарантування безпеки та дотримання міжнародних стандартів. Необхідність вдосконалення безпекових протоколів в умовах військового стану.

2. Індивідуальні та спеціалізовані перевезення

Ця група фокусується на потребах самостійних туристів. До них належать: особистий транспорт, прокат автомобілів, каршеринг та спеціалізований транспорт. Такі перевезення мають як переваги, так і недоліки.

а) Особистий транспорт використовується значною кількістю туристів. Зазвичай це власні легкові автомобілі. Розвиток такої форми туризму стимулюється поліпшенням якості дорожнього покриття, а також реалізацією державних програм, таких як «Велике будівництво».

б) Прокат автомобілів та каршеринг потребують додаткової реклами та популяризації. Ринок каршерингу в Україні є важливий інструмент для туристичної галузі. Такі види послуг нададуть гнучкості переміщенням без необхідності володіння власним автомобілем.

в) Спеціалізований транспорт наразі залишається малодоступним для пересічного громадянина України, незважаючи на те, що розвиток цивілізації привів до виникнення спеціалізованого транспорту для автотуристів. До таких видів транспорту можна віднести кемпери, спеціальні причеми та будинки на колесах.

Таблиця 1.1.2

Класифікація автомобільного транспорту за функціональним призначенням

Категорії	Сфери послуг
Масові та групові перевезення	Регулярні автобусні маршрути
	Нерегулярні туристичні перевезення
	Особистий транспорт

Індивідуальні та спеціалізовані перевезення	Прокат автомобілів та каршеринг
	Спеціалізований транспорт

Джерело: складено автором

Класифікація автомобільного транспорту за формою власності та організаційною формою має свої особливості. За цією ознакою автомобільний транспорт можна розділити на наступні групи: державні або комунальні підприємства, приватні транспортні компанії, платформи та посередники. (Табл. 1.1.3)

1. Державні або комунальні підприємства зазвичай обслуговують регулярні міжрегіональні маршрути. Вони є порівняно дешевими та досить популярними.
2. Приватні транспортні компанії переважно домінують на ринку нерегулярних, міжнародних та індивідуальних перевезень
3. Платформи та посередники включають такі сервіси як оператори таксі, мобільні додатки для бронювання квитків та каршеринг. Існування таких платформ є одним з факторів підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі [8].

Таблиця 1.1.3

Класифікація автомобільного транспорту за формою власності та організаційною формою

Категорія	Суб'єкти	Сфера діяльності
Державні / Комунальні	автобусні парки, депо	соціальні та регулярні міжрегіональні рейси.
Приватні компанії	туристичні перевізники	міжнародні тури, нерегулярні рейси.
Платформи-посередники	Uber, Bolt, BlaBlaCar, сервіси бронювання	гнучкий індивідуальний та груповий трансфер.

Джерело: складено автором

За територіальною ознакою автомобільний транспорт в туризмі можна поділити на: міжнародні автомобільні перевезення, національні та регіональні перевезення, місцеві перевезення та маршрутизація.

1. Міжнародні автомобільні перевезення є критично важливими для в'їзного та виїзного туризму. Такі перевезення вимагають дотримання

міжнародних стандартів, включаючи страхування відповідальності автоперевізників.

2. Національні та регіональні автомобільні перевезення є важливим чинником розвитку внутрішнього туризму, оскільки забезпечують доступність туристичних об'єктів і мобільність населення. Розвинена транспортна система сприяє формуванню транспортно-туристичних кластерів, а інвестиції в автомобільний транспорт підвищують якість перевезень і розширюють туристичні можливості регіонів. Водночас якість дорожньої інфраструктури безпосередньо впливає на туристичну привабливість територій та обсяги туристичних потоків.

3. Місцеві перевезення та маршрутизація стосуються обслуговування туристів у межах однієї порівняно невеликої території або формування коротких маршрутів. В такому ракурсі автомобільний транспорт розглядається як один з чинників формування популярних туристичних маршрутів вихідного дня [16].

З огляду на глобальні екологічні виклики, актуальною є класифікація автомобільного транспорту за типом палива та рівнем екологічності. Ця класифікація постійно оновлюється у зв'язку з розвитком інноваційних технологій та зростанням вимог до охорони довкілля. Особливу увагу в сучасних дослідженнях приділяють екологізації транспортних систем у туризмі, що передбачає розмежування транспортних засобів на традиційні та альтернативні (екологічні).

Традиційний автомобільний транспорт, який використовує бензинові або дизельні двигуни, продовжує домінувати на ринку транспортних послуг. Водночас він потребує модернізації автопарку з метою зменшення шкідливих викидів та підвищення екологічної безпеки. У своїх дослідженнях Пушкар Б. Т. аналізує фінансову стійкість підприємств, що експлуатують такий транспорт, акцентуючи увагу на необхідності адаптації до сучасних економічних і безпекових викликів [39]. Зниження негативного впливу традиційного транспорту на навколишнє середовище є важливим завданням для забезпечення сталого розвитку туристичної галузі [18].

Альтернативний або екологічний транспорт охоплює електромобілі, а також транспортні засоби, що працюють на водні чи біопаливі. Особливо

перспективним для туристичних перевезень в Україні є використання електромобілів, які характеризуються низьким рівнем викидів забруднювальних речовин та потенційною економічною вигодою в експлуатації [2]. Дослідження економічних аспектів застосування альтернативних видів палива в автомобільному транспорті, що обслуговує туристичну сферу, свідчать про значний потенціал таких технологій щодо зниження експлуатаційних витрат, підвищення енергоефективності та мінімізації негативного впливу на довкілля [46]. Водночас важливою умовою поширення електротранспорту залишається розвиток мережі зарядних станцій. Наукові дослідження та європейський досвід підтверджують, що розбудова відповідної інфраструктури є необхідною передумовою широкого впровадження електромобілів та їх ефективної інтеграції в систему автомобільного туризму України [17].

Нерівномірність розподілу фінансів у різних верств населення приводить до виникнення транспортних послуг різної вартості та рівня комфорту. Умовно автомобільні транспортні послуги можна класифікувати як транспорт преміум-класу, стандарт-класу та економ-класу. Це класифікація автомобільного транспорту за рівнем сервісу

1. Преміум-клас характеризується високим рівнем комфорту, новітнім автопарком, підвищеною інклюзивністю, індивідуальним обслуговуванням тощо.
2. Стандарт-клас спрямований на забезпечення базових потреб у безпечному та своєчасному перевезенні. В пріоритеті оптимальне співвідношення ціни та якості.
3. Економ-клас (лоукост) зосереджується на зменшенні витрат шляхом мінімізації додаткових послуг. Головним завданням, у цьому випадку, є перевезення клієнта з точки А у точку В.

Розвиток цифрових технологій безпосередньо впливає на кожну галузь нашої діяльності. Автомобільний транспорт та туризм не є винятками. Класифікація автомобільного транспорту за технологічним забезпеченням тут

має важливе значення. У цій сфері слід виділити транспорт з елементами цифровізації та цифрові платформи.

1. Транспорт з елементами цифровізації поділяється на:

- а) ГІС-інтегрований транспорт (геоінформаційні системи—ГІС) застосовується для оптимізації автомобільних туристичних маршрутів[27].
- б) Інтелектуальні транспортні системи (ІТС) є ключовими для підвищення безпеки туристичних перевезень. Впровадження ІТС, які включають навігаційні та моніторингові системи[43].

Цифрові платформи стають популярнішими з кожним днем. Аналізується роль цифрових платформ та мобільних додатків у бронюванні туристичних автоперевезень, що є частиною загальної цифровізації галузі [24].

Узагальнена класифікація автомобільного транспорту в туризмі наведена в таблиці. (Табл. 1.1.4).

Таблиця 1.1.4

Узагальнена класифікація автомобільного транспорту в туризмі

Ознака класифікації	Види автомобільного транспорту
За призначенням	Масові
	Індивідуальні
	Спеціалізовані
За територією	міжнародні
	Національні
	Місцеві
За формою власності	Державні
	Приватні
	Платформні
За екологічністю	Традиційний
	Екологічний
За технологічністю	ГІС-орієнтовані
	ІТС-керовані
	Платформні
За рівнем комфорту	Преміям
	Стандарт
	Економ

Джерело: складено автором

Систематизація автомобільного транспорту за класифікаційними ознаками дозволяє виявити найслабші та найперспективніші напрями його розвитку в умовах військового стану та післявоєнного відновлення України. Автомобільний туризм постійно змінюється в умовах військових викликів та адаптується до нових безпекових та економічних реалій [26]. В свою чергу базовою умовою для розвитку туризму в післявоєнний час буде розбудова транспортної інфраструктури [42].

І тут особливу увагу слід звернути на ключові проблеми та напрями розвитку за класифікаційними групами:

1. В сфері масових перевезень гостро стоїть проблема відновлення та модернізації парку туристичних автобусів. Це є необхідною умовою для забезпечення комфорту та безпеки групових турів [18].

2. Що стосується інфраструктури, то тут виникає необхідність подальшого розвитку придорожного сервісу та мережі кемпінгів для автотуристів [9], [37]. Важливою є також потреба розбудови мережі зарядних станцій для екологічного транспорту [17]. Попри інвестиції, якість доріг, залишається критичним фактором [19], [33]. Вона також потребує постійного оновлення та вдосконалення.

3. Не можна оминати увагою міжнародні перевезення. Вони вимагають систематизації та посилення державного контролю [5], а також аналізу ризиків у прикордонному туризмі [28].

4. Екологічний транспорт є в тренді вже на протязі багатьох років. Перспективи впровадження електромобілів значні [2], але їхня інтеграція в загальну систему автомобільного туризму напряму залежить від державної підтримки та інвестицій у зарядну інфраструктуру [46].

5. Не менш важливим є функціонування автомобільного транспорту в правовому полі. Регулювання сфери автомобільних пасажирських перевезень вимагає удосконалення, що підтверджують аналітичні звіти [36].

6. Сучасні виклики відкривають нові можливості для автомобільного транспорту в умовах відновлення туристичної діяльності, особливо завдяки використанню інноваційних технологій, таких як ІТС [35].

7. Класифікація автомобільного транспорту допомагає сфокусувати інвестиційні та управлінські зусилля на найбільш пріоритетних сегментах ринку для забезпечення стійкого розвитку туристичної інфраструктури.

У підсумку варто зазначити, що автомобільний транспорт є багатогранною та динамічною складовою туристичної інфраструктури. Успіх функціонування цієї сфери безпосередньо залежить від чіткої класифікації та систематизації. Наведена вище класифікація за функціональним призначенням, типом власності, територіальною ознакою та екологічними характеристиками дозволила виявити ключові тенденції та проблеми, а саме:

1. В умовах післявоєнного відновлення критично важливими будуть модернізація автобусного парку, розвиток інфраструктури для автотуризму, активне впровадження цифровізації та прискорення переходу до екологічно чистих видів транспорту.
2. Напрями, пов'язані з внутрішнім та регіональним туризмом, є найбільш перспективними для інвестицій, проте потребують першочергового вирішення проблем якості дорожнього покриття і безпеки перевезень.

1.2. Економічна сутність автомобільного транспорту у сфері туризму

Автомобільний транспорт є одним із найважливіших секторів у системі забезпечення туристичної діяльності. Він є особливо актуальним в умовах внутрішнього та регіонального туризму. Його економічна сутність виходить за межі простого перевезення пасажирів. Вона полягає у формуванні доступності туристичних локацій, стимулюванні розвитку інфраструктури та безпосередньому впливі на формування кінцевого туристичного продукту. В умовах відкритих кордонів, військових викликів та необхідності післявоєнного відновлення України, роль автомобільного транспорту набуває стратегічного значення. Тому він вимагає глибокого економічного аналізу.

Актуальність дослідження економічної сутності автомобільного транспорту у сфері туризму посилюється тим, що «транспортне забезпечення туризму є однією з найважливіших умов формування та розвитку туристичної галузі, оскільки без переміщення туристів неможливе здійснення туристичної діяльності» [4]. Крім того, варто наголосити, що значну увагу слід зосередити на гнучкості автомобільного транспорту. Така властивість дозволяє формувати індивідуальні маршрути та забезпечувати доступ до віддалених точок на карті.

Розкриття ролі економічної сутності автомобільного транспорту у сфері туризму можна здійснити через аналіз його ролі, економічних механізмів функціонування та визначення ключових напрямів розвитку в умовах сучасних викликів. Для досягнення цієї мети слід використати різні методи дослідження, такі як: системний аналіз, статистичний аналіз, порівняльний аналіз, а також методи синтезу та узагальнення.

Економічна сутність автомобільного транспорту в туризмі визначається його здатністю виступати одночасно в чотирьох ролях: як окрема послуга, як чинник підприємницької діяльності, як база для розвитку інфраструктури і як стимул економічного ефекту.

Базові теоретичні засади функціонування автомобільного транспорту в туризмі розкрито в різноманітних працях. Як зазначають дослідники, транспортна складова є невід'ємною частиною логістики в туризмі. Вона охоплює планування, організацію, контроль та виконання перевезень туристів від місця їхнього проживання до туристичної дестинації та назад, а також забезпечення руху товарів та послуг усередині туристичного ланцюга[6].

З економічної точки зору, автомобільний транспорт отримує прямі доходи від продажу квитків на автобусні тури або послуг каршерингу [15], а також непрямі доходи через вплив на регіональні економіки. Ринок каршерингу в Україні має значний потенціал для туристичної галузі, оскільки серед українців зростає попит на каршеринг[15].

Ключовим елементом економічної сутності є доступність. Автомобільний транспорт забезпечує високу географічну доступність. Це є особливо важливим

для розвитку сільського та екологічного туризму [21]. Значна увага в наукових дослідженнях приділяється оцінці ефективності інвестицій в автомобільний транспорт. Наголошується, що такі інвестиції є важливою передумовою розвитку внутрішнього туризму та мають суттєвий економічний ефект, оскільки оновлення рухомого складу й розвиток інфраструктури дорожнього сервісу сприяють зростанню туристичних потоків і підвищенню туристичної привабливості регіонів [3]. Таким чином, економічна сутність автомобільного транспорту у сфері туризму полягає у:

1. Формуванні кінцевого туристичного продукту та наданні якісних туристичних послуг;
2. Забезпеченні функціональності туристичної інфраструктури, таких як доступ до готелів, ресторанів, пам'яток тощо.
3. Генеруванні фінансових потоків, включаючи доходи перевізників та доходи від придорожного сервісу тощо.
4. Стимулюванні регіонального розвитку, у тому числі створення робочих місць, залучення туристів у маловідомі регіони і так далі.

Туристична інфраструктура є багатокомпонентною системою, у якій автомобільний транспорт разом із дорожньою мережею виступає одним із ключових елементів. Дослідження економічних аспектів впровадження альтернативних видів палива в автомобільних перевезеннях туристичного призначення свідчать, що екологізація транспортних послуг стає не лише необхідною умовою сталого розвитку, а й важливою конкурентною перевагою туристичних компаній, сприяючи підвищенню їхньої привабливості для споживачів та зміцненню позицій на ринку [46].

Розвиток дорожньої інфраструктури має прямий вплив на туристичну привабливість регіонів. Якість дорожнього покриття та доступність магістралей є вирішальними факторами при виборі маршруту, а розвиток дорожньої інфраструктури суттєво підвищує туристичну привабливість регіонів України[1]. Підтвердженням цього є реалізація програми «Велике будівництво», вплив якої на туристичні потоки був значним [19]. Дослідження розвитку

автомобільного туризму свідчать про наявність прямої залежності між якістю дорожньої інфраструктури та туристичною активністю населення. Зокрема, підкреслюється, що стан дорожнього покриття безпосередньо впливає на рівень розвитку внутрішнього автотуризму, комфорт подорожей та ступінь задоволеності туристів отриманими послугами [33].

Водночас, критично важливим є розвиток супутньої інфраструктури. Розвиток придорожного сервісу є елементом підвищення якості автотуризму в Україні і включає не лише АЗС, а й об'єкти харчування, відпочинку та ночівлі [9]. У цьому контексті потрібно акцентувати увагу на необхідності розвитку мережі кемпінгів та місць відпочинку для автотуристів [37].

Автомобільний транспорт посідає важливе місце у структурі внутрішніх та міжнародних туристичних потоків. Дослідження свідчать, що автобусні перевезення залишаються одним із найбільш доступних видів транспорту для в'їзного та виїзного туризму, особливо в прикордонних регіонах, забезпечуючи мобільність туристів та транспортну доступність туристичних дестинацій [29, с. 108]. Водночас автомобільний транспорт відіграє провідну роль у регіональному туризмі, оскільки надає туристам більшу свободу пересування, можливість оперативно змінювати маршрути та адаптувати подорожі до власних потреб і вподобань [14].

Високу економічну ефективність демонструють дешеві автобусні перевезення, які є інструментом стимулювання в'їзного туризму за рахунок своєї цінової доступності та гнучкості [44].

Ефективне функціонування автомобільного транспорту у туризмі забезпечується низкою економічних та технологічних механізмів. Вони спрямовані на підвищення якості, безпеки та конкурентоспроможності послуг.

Цифровізація послуг автомобільного транспорту є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності галузі туризму. Впровадження електронного бронювання, мобільних додатків та інтелектуальних систем управління є критично важливим [8].

Застосування геоінформаційних систем (ГІС), дозволяє оптимізувати автомобільні туристичні маршрути, знижуючи витрати палива та часу на перевезення[27]. Особлива увага в наукових дослідженнях приділяється впровадженню інноваційних технологій на автомобільному транспорті. Зазначається, що використання сучасних технічних рішень, зокрема інтелектуальних систем керування, засобів моніторингу та цифрових сервісів, сприяє підвищенню рівня безпеки перевезень, комфорту пасажирів і загальної якості транспортного обслуговування [34].

Економічна стійкість підприємств автомобільного транспорту, що обслуговують туризм, залежить від їхньої фінансової стійкості та ефективності правового регулювання.

З правової точки зору, важливими елементами забезпечення економічної діяльності є:

1. Ліцензування та сертифікація туристичних автоперевізників [31].
2. Страхування відповідальності автоперевізників, яке є обов'язковою умовою для міжнародного туризму [30].
3. Державний контроль за міжнародними автомобільними туристичними перевезеннями [5].

Організація пасажирських перевезень в туризмі вимагає чіткого логістичного планування [25]. Міжнародний туризм вимагає бездоганного рівня транспортної складової, оскільки якість транспортних послуг безпосередньо впливає на враження туриста[23]. Управління якістю транспортних послуг у сфері туризму включає цілий комплекс заходів, спрямованих на забезпечення комфорту, безпеку та дотримання графіків [41]. (Табл. 1.2.1)

Таблиця 1.2.1
Комплекс заходів з розвитку транспортних послуг

Напрямок управління	Ключові заходи та інструменти	Очікуваний результат для туриста
Забезпечення комфорту	Оновлення парку транспортних засобів	Високий рівень задоволеності,
	Встановлення клімат-контролю та ергономічних крісел	відсутність втоми від переїзду, позитивні відгуки

	Надання доступу до Wi-Fi та мультимедіа	
	Навчання персоналу етиці обслуговування	
Гарантування безпеки	Регулярний технічний огляд транспорту	Почуття захищеності, мінімізація ризиків аварійності та втрати багажу
	Передрейсові медичні огляди водіїв	
	Обов'язкове страхування пасажирів	
	Встановлення систем відеоспостереження та GPS	
Дотримання графіків	Розробка оптимальних логістичних маршрутів	Пунктуальність, вчасне прибуття до готелів, аеропортів чи на екскурсії, надійність перевізника.
	Диспетчерський контроль руху в реальному часі	
	Оперативне інформування про затримки	
	Наявність резервного транспорту	
Додатковий сервіс	Організація харчування та напоїв на борту	Відчуття турботи, «безшовний» досвід подорожі від точки А до точки Б

Джерело: складено автором

В умовах військових викликів та післявоєнного відновлення автомобільний транспорт зіштовхується і пізніше зіштовхнеться з низкою проблем, але водночас відкриває нові можливості для стійкого розвитку автотуризму.

В умовах воєнного стану питання безпеки автомобільних перевезень набуває особливої актуальності для туристичної сфери. Наукові дослідження наголошують, що забезпечення фізичної та інформаційної безпеки пасажирів і перевізників стає першочерговим завданням, від виконання якого залежить стабільність функціонування транспортної системи та подальший розвиток туристичної діяльності [10].

Подальший розвиток туристичної галузі нерозривно пов'язаний із відновленням транспортної інфраструктури. Дослідження свідчать, що швидкість та ефективність відновлювальних робіт безпосередньо впливатимуть на обсяги туристичних потоків і темпи відновлення туристичної діяльності в регіонах [42]. Водночас одним із ключових завдань післявоєнної модернізації транспортної системи є оновлення парку туристичних автобусів відповідно до сучасних стандартів безпеки, комфорту та екологічності, що потребує залучення значних інвестиційних ресурсів [18].

Світові тенденції вимагають екологізації транспортних систем у туризмі [38]. Перспективи використання електромобілів у туристичних перевезеннях в Україні є значними, оскільки це не лише зменшує екологічний слід, а й підвищує імідж України як екологічно свідомої туристичної дестинації[2]. Особлива увага приділяється вивченню європейського досвіду розвитку мережі зарядних станцій для електромобілів. Наголошується, що розбудова та модернізація такої інфраструктури в Україні є важливою умовою поширення електротранспорту та стимулювання розвитку автотуризму, забезпечуючи комфортні умови для пересування туристів і підвищуючи конкурентоспроможність туристичних дестинацій [17].

Важливим напрямом підвищення безпеки та ефективності перевезень є впровадження інтелектуальних транспортних систем (ІТС)[43].

Економічна роль автомобільного транспорту має також важливий соціальний аспект, пов'язаний із забезпеченням доступності транспортних послуг для всіх категорій населення. Дослідження наголошують, що адаптація транспортних засобів та інфраструктури до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення сприяє розширенню ринку туристичних послуг, підвищує рівень соціальної інтеграції та забезпечує значний суспільний ефект [40].

У підсумку, сучасні виклики та можливості для автомобільного транспорту тісно пов'язані з умовами відновлення туристичної діяльності, що вимагає комплексного підходу до модернізації та інновацій[35].

Економічна ефективність автомобільного транспорту в туризмі визначається не лише прямими доходами від перевезень, а й опосередкованим стимулюванням супутніх галузей, зокрема придорожного сервісу та інфраструктури кемпінгів.

Ключовими економічними механізмами, що підвищують конкурентоспроможність галузі, є цифровізація, впровадження мобільних додатків та ГІС для оптимізації маршрутів.

В умовах післявоєнного відновлення, стратегічні напрями розвитку включатимуть:

- Модернізацію парку туристичних автобусів;
- Екологізацію перевезень через впровадження електромобілів та розбудову відповідної зарядної інфраструктури;
- Інтеграцію інтелектуальних транспортних систем для підвищення безпеки;
- Забезпечення інклюзивності транспортних послуг.

Враховуючи значну роль автомобільного транспорту у структурі міжнародних туристичних потоків [29], необхідно посилювати державний контроль та удосконалювати механізми ліцензування та страхування відповідальності перевізників для забезпечення якості та безпеки.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на оцінку економічних наслідків впровадження ІТС на безпеку перевезень та на розробку моделей фінансування розвитку зарядної інфраструктури для електромобілів у туристичних регіонах України.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було проаналізовано автомобільний транспорт як складову туристичної інфраструктури та його економічну сутність у сфері туризму. Розглянуто його класифікацію за функціональним призначенням, територіальною ознакою, формою власності, рівнем сервісу, екологічністю та технологічністю. Визначено роль автомобільного транспорту у формуванні

туристичних потоків, забезпеченні доступності дестинацій, розвитку супутньої інфраструктури та стимулюванні регіонального розвитку. Окреслено сучасні тенденції розвитку галузі, зокрема цифровізацію, впровадження інтелектуальних транспортних систем та екологізацію перевезень, а також ключові проблеми і перспективи післявоєнного відновлення транспортної системи України.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ В ТУРИЗМІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз динаміки пасажиропотоку автомобільного транспорту України у 2020-2025 рр. під впливом кризових факторів

Автомобільний транспорт протягом 2020–2025 років став ареною для колосальних змін. Такі зміни були викликані двома ключовими кризовими подіями: пандемією COVID-19 (2020–2021 роки) та повномасштабною збройною агресією (2022–2025 роки). Можна з упевненістю сказати, що динаміка пасажиропотоку в цей період не була лінійною. Вона відображала швидкі адаптаційні процеси в як в економіці, так і в суспільстві.

Перший значний спад активності пасажирів припав на 2020 рік. Жорсткі карантинні обмеження включали заборони на міжрегіональні та міжнародні перевезення. Такі заходи призвели до різкого падіння обсягів туристичних послуг. За даними Державної служби статистики України, у 2020 році пасажирообіг автомобільного транспорту зазнав істотного скорочення порівняно з попередніми роками [12]. У цей період відбулася зміна попиту. Знизилася частка групових автобусних перевезень, натомість зросла роль індивідуального автомобільного транспорту та каршерингу.

У 2021 році спостерігалось часткове відновлення, особливо у внутрішньому та регіональному туризмі. Це було пов'язано з поступовим скасуванням карантинних обмежень та бажанням населення подорожувати всередині країни. Проте, цей позитивний тренд був різко обірваний у лютому 2022 року. Розпочалася повномасштабна військова агресія.

Починаючи з 2022 року, пасажиропотік зазнав структурних змін. По-перше, зник міжнародний туристичний пасажиропотік. Він перетворився на потік вимушених переселенців. В той час місце автомобільного транспорту в

структурі міжнародних туристичних потоків України кардинально змінилося, виконуючи насамперед соціально-гуманітарну функцію [29]. По-друге, внутрішній пасажиропотік був переорієнтований на західні та центральні регіони, які стали відносно безпечними логістично. Саме на критичній ролі безпеки автомобільних перевезень у контексті військових викликів[10].

Попри всі негаразди навіть в умовах пандемії та післявоєнного відновлення автомобільний туризм демонструє трансформаційну стійкість [26]. У 2023–2025 роках, незважаючи на продовження воєнних дій, спостерігалось повільне відновлення ділової та туристичної активності у відносно безпечних регіонах. Це відновлення підтримувалося інвестиціями в автомобільний транспорт, вони є важливими для розвитку внутрішнього туризму [3].

Таким чином, динаміка пасажиропотоку автомобільного транспорту у 2020–2025 рр. характеризується глибокою кризою у 2020 та 2022 роках і поступовим, але нерівномірним відновленням, зосередженим на внутрішніх та регіональних напрямках.

На кінець 2025 року роль автомобільного транспорту у забезпеченні туристичної діяльності в Україні була визначальною. Це стосувалося як регіонального та внутрішнього туризму, так і виїзного. Така популярність автомобільного транспорту була обумовлена його високою доступністю, гнучкістю та можливістю формування індивідуальних маршрутів.

Транспортне забезпечення туризму це комплексна система, де автомобільному транспорту належить чільне місце завдяки його здатності обслуговувати різноманітні туристичні потреби [4]. Така його перевага є життєво важливою для країни з великою територією та неоднорідною туристичною інфраструктурою.

Автомобільний транспорт протягом 2020-2025 років був незамінним у реалізації концепції регіонального туризму, надаючи можливість доступу до віддалених та маловідомих об'єктів. Це стосується також і сільського та екологічного туризму, транспорт є ключовим фактором у розвитку цих ніш [21].

Автомобільний транспорт також є основою для формування туристичних маршрутів вихідного дня. Вони є популярним сегментом відпочинку, особливо у приміських зонах великих міст[16].

Важливою складовою були також автобусні туристичні перевезення, які, незважаючи на пандемію та війну, залишалися основним засобом для групового туризму. Аналіз сучасного стану ринку автомобільних перевезень свідчить про наявність низки проблем, що стримують його ефективний розвиток. У наукових дослідженнях наголошується на необхідності модернізації галузі та її адаптації до сучасних економічних, технологічних і безпекових викликів, що є важливою умовою підвищення конкурентоспроможності транспортних послуг і забезпечення сталого розвитку туристичної сфери [11].

Аналіз сучасного стану ринку автомобільних перевезень свідчить про наявність низки проблем, що стримують його ефективний розвиток. У наукових дослідженнях наголошується на необхідності модернізації галузі та її адаптації до сучасних економічних, технологічних і безпекових викликів, що є важливою умовою підвищення конкурентоспроможності транспортних послуг і забезпечення сталого розвитку туристичної сфери [11].

Крім пасажирських перевезень, автомобільний транспорт відіграє критичну роль у туристичній логістиці. Він забезпечує постачання та функціонування туристичної інфраструктури[6].

Таким чином, автомобільний транспорт не просто обслуговує туристичний потік, а є його активним формуючим елементом. Він визначає географію та структуру туристичних маршрутів.

Якість використання автомобільного транспорту у туристичній сфері безпосередньо залежало від стану дорожньої інфраструктури, рівня сервісу та впровадження сучасних технологій. Період 2020–2021 років характеризувався реалізацією масштабної програми «Велике будівництво». Ця програма мала значний вплив на туристичні потоки через покращення дорожнього покриття на ключових напрямках [19]. Розвиток дорожньої інфраструктури безпосередньо

підвищує туристичну привабливість регіонів України[1]. Якість дорожнього покриття також є критичним фактором для внутрішнього автотуризму[33].

Поряд із якістю дорожньої мережі важливе значення для розвитку автотуризму має рівень розвитку придорожнього сервісу. Наголошується, що наявність сучасної інфраструктури, зокрема автозаправних станцій, закладів харчування, зон відпочинку та сервісних пунктів, є важливим чинником підвищення якості туристичних подорожей автомобільним транспортом [9]. Водночас розвиток мережі кемпінгів і спеціалізованих місць відпочинку розглядається як необхідна умова для популяризації караванінгу, стимулювання тривалих автоподорожей та розширення можливостей внутрішнього туризму [37].

Одним з ключових трендів у 2020–2025 роках стала цифровізація. Діджиталізацію послуг автомобільного транспорту є фактором підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі [8]. Впровадження цифрових платформ та мобільних додатків для бронювання туристичних автоперевезень [24] та використання геоінформаційних систем (ГІС) для оптимізації маршрутів [27] дозволяє підвищити ефективність та зручність подорожей. Крім того, у наукових дослідженнях наголошується на важливості впровадження інтелектуальних транспортних систем для підвищення безпеки та ефективності туристичних перевезень. Зазначається, що використання сучасних цифрових технологій, систем моніторингу та управління транспортними потоками сприяє зменшенню ризиків, оптимізації маршрутів і покращенню якості транспортного обслуговування туристів [43]. Це є особливо актуальним в умовах військових ризиків [43].

Безпека є однією з основних вимог до функціонування туристичного автомобільного транспорту, а в умовах воєнного стану її значення суттєво зросло. Наукові дослідження наголошують на необхідності впровадження додаткових організаційних, технічних та інформаційних заходів безпеки для захисту пасажирів і забезпечення безперебійної роботи транспортної системи [10]. Водночас особливої актуальності набувають ризики, пов'язані з розвитком

прикордонного туризму, які потребують врахування безпекових, логістичних та інфраструктурних чинників [28]. Важливим напрямом є також впровадження комплексного підходу до управління якістю транспортних послуг, що охоплює питання безпеки, надійності, комфорту та ефективності туристичних перевезень [41].

Період 2022–2025 років проходив під девізом відновлення та модернізації, що становило найбільший виклик і водночас ключову можливість для автомобільного транспорту та туризму. Автомобільний транспорт стикнувся з новими викликами, але також отримав можливості для оновлення діяльності [35]. Умови післявоєнного відновлення вимагатимуть стратегічного підходу до транспортної інфраструктури, оскільки саме вона стане базисом для відродження туристичних потоків [42].

Одним із першочергових завдань є відновлення та модернізація парку туристичних автобусів [18]. Необхідність оновлення диктується як фізичним зносом, так і потребою у відповідності до європейських стандартів комфорту та екологічності. Важливе значення для забезпечення належного рівня транспортного обслуговування мають процедури ліцензування та сертифікації перевізників. У наукових дослідженнях підкреслюється, що дотримання встановлених вимог і стандартів сприяє підвищенню якості транспортних послуг, зміцненню безпеки перевезень та зростанню довіри споживачів до транспортних підприємств [31].

Особливого значення набуває тренд на екологізацію транспортних систем. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України у своїй Стратегії розвитку автомобільного транспорту до 2030 року (редакція 2024 року) окреслює цілі щодо оновлення та підвищення екологічності парку [32].

У цьому контексті Україна має значний потенціал для використання електромобілів у сфері туристичних перевезень. Наукові дослідження засвідчують, що розвиток електротранспорту сприятиме підвищенню екологічності туристичних подорожей, зниженню експлуатаційних витрат та наближенню транспортної системи до європейських стандартів [2]. Водночас

важливим напрямом модернізації автомобільного транспорту є впровадження альтернативних видів палива, що дозволяє підвищити енергоефективність перевезень, скоротити шкідливі викиди та забезпечити сталий розвиток туристичної галузі [46].

Інфраструктурне забезпечення цього процесу є критичним. Європейський досвід створення зарядної інфраструктури для електромобілів, який є вкрай важливим для розвитку автотуризму в Україні[17].

До слова, розвиток транспортно-туристичних кластерів на регіональному рівні, є перспективним шляхом для максимізації синергетичного ефекту між транспортною та туристичною галузями в умовах відновлення[22]. Наявність таких кластерів дозволить забезпечити інклюзивність перевезень, в такому випадку туристичні послуги стануть доступними для всіх верств населення. Вирішення відповідних викликів (від модернізації парку до впровадження “зелених” технологій) забезпечить успіх автомобільного транспорту у майбутньому туристичному просторі України.

Проведений аналіз динаміки пасажиропотоку автомобільного транспорту України у 2020–2025 роках та його використання у туристичній сфері дозволив сформулювати низку ключових висновків:

1. Динаміка пасажиропотоку за досліджуваний період мала хвилеподібний, кризовий характер. Вона визначалася двома потужними зовнішніми шоками: пандемією COVID-19 (2020–2021) та повномасштабною збройною агресією (2022–2025).

2. Пасажирообіг зазнав різких падінь, але продемонстрував стійкість і здатність до швидкої трансформації. Особливо це стосувалося сегменту індивідуального та регіонального транспорту.

3. В умовах війни відбулася радикальна переорієнтація міжнародного туристичного потоку на соціально-гуманітарний, а внутрішнього – на безпекові регіони (захід та центр).

Отже, роль автомобільного транспорту у туристичній сфері України є ключовою і визначальною. Він забезпечує гнучкість, доступ до локальних атракцій та є основою для формування туристичних маршрутів вихідного дня.

Якість туристичних автоперевезень у 2020-2025 роках суттєво покращилася завдяки реалізації інфраструктурних проєктів та розвитку придорожного сервісу. Одночасно відбулася інтенсивна діджиталізація галузі, включно з впровадженням ІТС, мобільних додатків та ГІС, що підвищило безпеку та ефективність обслуговування.

Перспективи розвитку автомобільного транспорту в туристичній сфері нерозривно пов'язані з післявоєнним відновленням. Пріоритетними напрямками є: модернізація парку туристичних автобусів згідно з європейськими стандартами, екологізація, впровадження електромобілів та зарядної інфраструктури, а також забезпечення безпеки та інклюзивності перевезень. Створення регіональних транспортно-туристичних кластерів розглядається як стратегічний механізм для відновлення галузі.

2.2. Оцінка стану дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу в Україні як чинників розвитку автотуризму

Автотуризм як один із найбільш гнучких і динамічних видів подорожей критично залежить від стану дорожньої мережі та якості супутніх послуг. Розвинена та надійна дорожня інфраструктура є фундаментом для зростання внутрішніх та в'їзних туристичних потоків, оскільки вона прямо впливає на доступність, безпеку та комфорт подорожі [1]. Неякісне дорожнє покриття та недостатньо розгалужена мережа доріг стримують розвиток туризму, підвищують експлуатаційні витрати транспортних засобів та збільшують час у дорозі. Всі ці фактори знижують туристичну привабливість регіонів [1].

У структурі туристичних перевезень України автомобільний транспорт займає ключове місце, що підтверджується динамікою потоків пасажирів (12). Проте, виклики сьогодення, включаючи воєнний стан та необхідність післявоєнного відновлення, ставлять перед галуззю серйозні завдання [7].

Сучасний стан дорожньої інфраструктури в Україні традиційно характеризується значною диференціацією. В останні роки, зокрема завдяки реалізації таких програм як «Велике будівництво», було досягнуто значного прогресу у відновленні та модернізації ключових магістралей [19]. Це мало позитивний вплив на туристичні потоки, покращивши сполучення між великими містами та популярними туристичними об'єктами [19]. Проте якість дорожнього покриття, особливо на дорогах місцевого значення, часто залишається низькою, що є істотним стримуючим фактором для внутрішнього автотуризму [33].

Узагальнюючи наведену вище інформацію, можна виділити ключові проблеми, які впливають на розвиток автотуризму:

1. Нерівномірність розвитку. Сучасні якісні дороги зосереджені переважно на міжнародних коридорах та основних національних трасах. Регіональні та сільські дороги, які мають вирішальне значення для сільського та екологічного туризму, часто перебувають у незадовільному стані.
2. Безпека руху. У контексті військових викликів, питання безпеки автомобільних перевезень набуває особливої гостроти. Необхідно враховувати військові ризики при плануванні маршрутів [10]. Крім того, важливе значення для підвищення безпеки має впровадження інтелектуальних транспортних систем (ІТС), особливо в умовах інтенсивного руху та відновлення [43].
3. Відновлення та модернізація. Післявоєнне відновлення транспортної інфраструктури має стати пріоритетом. Це відкриває можливості для впровадження сучасних технологій та стандартів, необхідних для повноцінного розвитку туризму [42].

Варто, також, зосередитись на розвитку інфраструктури для електромобілів. Тенденція екологізації транспортних систем [38] суттєво впливає на вимоги до дорожньої інфраструктури. Зростання популярності електромобілів у туристичних перевезеннях вимагає розбудови відповідної мережі зарядних станцій. Перспективи використання електромобілів у туристичних перевезеннях розглядаються як важливий напрям модернізації

транспортної системи, зокрема з огляду на їхню екологічність, енергоефективність та потенціал для розвитку сталого автотуризму [2]. Водночас досвід європейських країн свідчить, що ефективне впровадження електротранспорту можливе лише за умови розвитку розгалуженої та доступної інфраструктури зарядних станцій, яка є ключовим фактором формування та функціонування системи електроавтотуризму в Україні [17].

Стратегія розвитку автомобільного транспорту України до 2030 року передбачає модернізацію мережі та її інтеграцію до європейських транспортних коридорів, що є критично важливим для міжнародного туризму [32].

Хоча кількість зарядних станцій зростає, їхнє нерівномірне розміщення та недостатня потужність у віддалених туристичних регіонах залишаються проблемою. Це стримує автотуристів від подорожей на електромобілях у менш освоєні локації, а це в свою чергу зменшує можливості для розвитку, наприклад, сільського туризму [21].

Аналіз стану придорожного сервісу є не менш важливим завданням. Адже, він є невід'ємним елементом автотуризму та визначає загальну якість подорожі. Придорожній сервіс охоплює такі об'єкти як: АЗС, пункти харчування (кафе, їдальні, ресторани), готелі, мотелі, кемпінги та місця відпочинку, СТО та інші допоміжні послуги.

Важко переоцінити значення мереж закладів обслуговування. Розвиток придорожного сервісу є одним з критичних елементів підвищення якості автотуризму в Україні [9]. На основних магістралях функціонують сучасні комплекси АЗС, які пропонують широкий спектр послуг. Проте, ситуація погіршується на дорогах місцевого значення та у віддалених туристичних зонах, де якість послуг, санітарні умови та безпека часто не відповідають сучасним стандартам.

Розвиток місць відпочинку та ночівлі в Україні зазнає постійних змін. Не є таємницею, що ключовим компонентом, який стимулює саме автотуризм (самостійні подорожі на власному чи орендованому авто), є наявність облаштованих місць для відпочинку та ночівлі.

У наукових дослідженнях підкреслюється важливість розвитку мережі кемпінгів і спеціалізованих місць відпочинку для автотуристів як необхідної складової сучасної туристичної інфраструктури [37]. Водночас в Україні така мережа залишається недостатньо розвиненою порівняно з європейськими країнами, де кемпінги є поширеним і добре організованим елементом туристичної системи [20]. Відсутність безпечних та сертифікованих місць для зупинки суттєво обмежує розвиток караванінгу та сімейного автотуризму, знижуючи привабливість автомобільних подорожей.

Якість та доступність послуг, хоч і повільно, але поступово вдосконалюється. Важливим аспектом є діджиталізація послуг автомобільного транспорту. Вона дозволяє підвищити їхню конкурентоспроможність та прозорість [8]. Впровадження цифрових платформ та мобільних додатків для бронювання та пошуку послуг [24] також покращує досвід автотуристів.

Крім того, необхідно забезпечити інклюзивність придорожного сервісу, гарантуючи доступність послуг для людей з обмеженими можливостями [40].

Комплексна оцінка стану дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу в Україні та чинники впливу на нього потребують постійного вивчення та обговорення. Така оцінка не тільки виявляє їхню вирішальну роль як чинників розвитку автотуризму, але і засвідчує наявність суттєвих проблем. Усі вони перелічені в таблиці. (Табл. 2.2.1)

Таблиця 2.2.1

Проблеми розвитку дорожньої інфраструктури

Проблеми дорожньої інфраструктури	Можливості розвитку дорожньої інфраструктури
Низька якість доріг місцевого значення	Державні програми відновлення та будівництва
Недостатня розвиненість мережі сучасних кемпінгів та місць відпочинку	Державні програми для стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу
Проблеми з безпекою та станом парку туристичних автобусів, що потребує модернізації та відновлення	Заохочення іноземних інвестицій в розвиток туристичної галузі
Недостатня інфраструктура для електромобілів у туристичних регіонах	Пропаганда екологічних видів транспорту та державна підтримка

	розвитку інфраструктури для електротранспорту
--	---

Джерело: складено автором

У підсумку варто зазначити, що ефективна система регіонального туризму неможлива без налагодженої роботи автомобільного транспорту та відповідної інфраструктури[14]. Подальший розвиток автотуризму потребує не лише відновлення та будівництва доріг, але й комплексного підходу до розвитку придорожного сервісу, його стандартизації та екологізації. Особливу увагу слід приділити інвестиціям. Їхня ефективність має бути оцінена з урахуванням зростання туристичних потоків [3]. Це дозволить повною мірою реалізувати потенціал автотуризму як ключового рушія внутрішньої економіки та відновлення туристичної галузі [35].

2.3. Аналіз проблем та ризиків автомобільного транспорту України в умовах військових викликів та післявоєнного відновлення

Автомобільний транспорт є ключовою складовою туристичної інфраструктури України, забезпечуючи мобільність туристів як на внутрішніх, так і на міжнародних маршрутах [4]. Його роль значно зростає в умовах військових викликів, оскільки інші види транспорту, зокрема авіаційний, є обмеженими або недоступними. Однак, функціонування автомобільного транспорту в цих умовах супроводжується значними проблемами та ризиками, які потребують глибокого аналізу для формування стратегії післявоєнного відновлення туристичної галузі.

До основних проблем та ризиків в умовах військових викликів можна віднести: пошкодження та руйнування дорожньої інфраструктури, безпекові ризики для перевізників та туристів, дефіцит ресурсів та зростання цін на них, зношеність та недостатність парку транспортних засобів тощо.

Пошкодження та руйнування дорожньої інфраструктури характерні для всієї території України. Проте, найбільш актуальною ця проблема є для областей, які знаходяться в безпосередній близькості до місць проведення бойових

зіткнень. Воєнні дії призвели і продовжують призводити до катастрофічних руйнувань транспортної інфраструктури, включаючи автомобільні дороги, мости, шляхопроводи та об'єкти придорожного сервісу [42]. Пошкодження доріг безпосередньо впливає на: безпеку руху, збільшення часу на перевезення та його вартості, обмеження доступу до туристичних об'єктів тощо. Збільшується ризик ДТП, особливо на маршрутах з інтенсивним рухом і в прифронтових зонах [10]. Зниження швидкості руху та необхідність об'їзних шляхів збільшують час у дорозі, а також витрати на паливо та амортизацію транспортних засобів [6]. Деякі потенційно привабливі туристичні локації можуть стати недоступними через зруйновані під'їзні шляхи, що прямо впливає на туристичну привабливість регіонів [1].

Не менш важливими є безпекові ризики для перевізників та туристів. Адже, безпека є першочерговим ризиком, який впливає на туристичну привабливість країни в цілому. Комплекс військових ризиків включає не лише прямі загрози обстрілів та мінну небезпеку, але й ризики, пов'язані з комендантською годиною, обмеженнями пересування та функціонуванням контрольно-пропускних пунктів[10].

На значних територіях, особливо на сході та півдні країни, існує високий ризик для життя та здоров'я пасажирів і водіїв [28]. Це вимагає від перевізників ретельного планування маршрутів з використанням ГІС для уникнення небезпечних зон [27].

Небезпека значно знижує попит на туристичні автоперевезення та внутрішній туризм загалом, впливаючи на рішення як вітчизняних, так і потенційних іноземних туристів [26].

Війна спричинила нестабільність на ринку паливно-мастильних матеріалів, що є критичним для автомобільного транспорту. Значне зростання цін на пальне негативно впливає на собівартість туристичних перевезень, змушуючи підвищувати тарифи, що, в свою чергу, знижує конкурентоспроможність галузі [39].

Руйнування нафтобаз та ускладнення імпорту створюють періодичний дефіцит, що є додатковим ризиком для безперебійного функціонування перевізників [6].

Питання зношеності та недостатності парку транспортних засобів також залишається актуальним. Проблема старіння парку туристичних автобусів ускладнює надання якісних послуг і ставить під загрозу безпеку перевезень [18]. Більшість туристичних автобусів не відповідають сучасним європейським стандартам комфорту та екологічності. В умовах високих ризиків та економічної нестабільності, інвестиції в оновлення парку, зокрема в сучасні, інклюзивні моделі або електромобілі, суттєво скоротилися[3].

Усі проблеми та ризики можна узагальнити у вигляді таблиці.(Табл. 2.3.1)

Таблиця 2.3.1

Головні ризики розвитку автомобільного транспорту

Проблеми	Наслідки
Пошкодження та руйнування дорожньої інфраструктури,	Зниження безпеки руху
	Збільшення часу на перевезення та зростання його вартості
	Обмеження доступу до туристичних об'єктів
Безпекові ризики для перевізників та туристів	Загроза обстрілів та мінна небезпека
	Виникнення психологічних факторів, таких як почуття страху
Дефіцит ресурсів та зростання цін на них	Висока вартість палива
	Проблеми з логістикою постачання
Зношеність та недостатність парку транспортних засобів	Фізичне старіння транспортних засобів
	Зростання ризиків поломок

Джерело: складено автором

Період післявоєнного відновлення не тільки відкриє нові можливості, але й поставить низку стратегічних викликів перед автомобільним транспортом, що обслуговує туристичну галузь. Відновлення та модернізація дорожньої мережі стануть пріоритетними. Післявоєнне відновлення транспортної інфраструктури

має бути не просто ремонтом, а глибокою модернізацією, інтегрованою в загальноєвропейську транспортну мережу[42].

В першу чергу необхідно відновлювати та модернізувати дороги, які ведуть до ключових туристичних об'єктів та рекреаційних зон, підвищуючи їхню доступність та туристичну привабливість [1]. Водночас потрібен розвиток придорожного сервісу. Якісна дорожня інфраструктура вимагає АЗС, місць відпочинку, кемпінгів, об'єктів харчування [9].

Без заперечень уся галузь автотуризму і супутньої інфраструктури потребуватиме реформування. Досвід реформ у дорожньому господарстві, започаткованих до війни, може стати основою для масштабних проєктів відновлення [19]. Екологічні вимоги стануть невід'ємною частиною відновлення та європейської інтеграції України.

Для стимулювання автотуризму на електромобілях необхідне розширення мережі зарядних станцій, особливо в туристичних регіонах. Для цього можна використати європейський досвід [17].

Не варто оминати увагою і інноваційні технології. Діджиталізація послуг та впровадження інтелектуальних транспортних систем підвищить конкурентоспроможність галузі. Це допоможе оптимізувати маршрути, покращити безпеку та спростити бронювання [8].

Післявоєнне відновлення потребуватиме вдосконалення державної політики та значних фінансових вливань. Необхідна реформа ліцензування та сертифікації перевізників [31], а також перегляд регуляторного поля у сфері пасажирських перевезень для спрощення діяльності та підвищення якості послуг [36].

Досить важливою буде фінансова підтримка. Залучення інвестицій в автомобільний транспорт є критично важливим для розвитку внутрішнього туризму [3, с. 80]. Необхідні державні програми компенсації відсотків, пільгового кредитування для оновлення парку та страхування військових ризиків [30].

Перспективним буде розвиток каршерингу та нових форм перевезень. Каршерингу має потенціал гнучкого інструменту для обслуговування внутрішнього туризму, особливо в умовах обмеженості парку традиційних перевізників [15].

Для забезпечення ефективного функціонування автомобільного транспорту в туристичній сфері в умовах відновлення необхідно реалізувати комплекс заходів, таких як: стратегічне планування, міжнародна співпраця, безпекові протоколи, кадрове забезпечення тощо.

Інтегрування розвитку туристичних автоперевезень у Стратегію розвитку автомобільного транспорту України до 2030 року [32] із чітким визначенням пріоритетних туристичних коридорів є надзвичайно важливим. Так само як активне залучення досвіду європейських країн у створенні кластерів транспортно-туристичних послуг [20, 22] та у забезпеченні безпеки та інклюзивності перевезень [40, 41].

Розробка та впровадження стандартизованих протоколів безпеки для туристичних перевезень, що включають навчання водіїв, використання систем GPS-моніторингу та інформування пасажирів про потенційні ризики на маршруті [10, 43] вимагатимуть відповідних кадрових та професійних активів. Підготовка кваліфікованих кадрів, здатних працювати з новими технологіями (ІТС, електромобілі) та відповідно до європейських стандартів якості обслуговування [34] відкриє нові перспективи.

Аналіз проблем та ризиків автомобільного транспорту України в умовах військових викликів та післявоєнного відновлення свідчить, що ключовими бар'єрами є руйнування інфраструктури, безпекові ризики та фізичне зношення парку. Однак, період відновлення буде вікном можливостей для здійснення радикальної модернізації, екологізації та діджиталізації галузі, що відповідатиме європейським стандартам. Успіх післявоєнного туристичного відродження значною мірою залежатиме від пріоритетності інвестицій саме в оновлену та безпечну автомобільну транспортну мережу.

Висновки до розділу 2

Був проведений аналіз який засвідчив, що у 2020–2025 рр. автомобільний транспорт України у сфері туризму зазнав суттєвих трансформацій під впливом пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Це призвело до різких коливань пасажиропотоку, переорієнтації міжнародних перевезень на внутрішні та соціально-гуманітарні, а також посилення ролі автомобільного транспорту як основного засобу туристичної мобільності.

Встановлено, що розвиток галузі безпосередньо залежить від стану дорожньої інфраструктури, рівня придорожного сервісу, цифровізації та безпекових умов. Водночас виявлено ключові проблеми: нерівномірність дорожньої мережі, зношеність транспортного парку, недостатній рівень безпеки та слабкий розвиток інфраструктури для сучасних видів транспорту.

Післявоєнний період розглядається як можливість для модернізації галузі, її екологізації та цифрової трансформації, а також інтеграції до європейської транспортної системи. Пріоритетними напрямками є оновлення транспортного парку, розвиток інфраструктури та підвищення безпеки перевезень.

Отже, автомобільний транспорт залишається ключовим елементом туристичної системи України та важливим чинником її відновлення і розвитку.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Впровадження інноваційних рішень та екологічних нововведень у сфері туристичних автоперевезень в Україні

Актуальність інновацій та екологізації в туристичних автоперевезеннях України зростає з кожним днем. Розвиток туристичної галузі в Україні нерозривно пов'язаний із транспортним забезпеченням, а автомобільні перевезення посідають в ньому ключове місце [4]. Післявоєнне відновлення та євроінтеграційні процеси ставлять перед сектором автоперевезень, зокрема туристичних, вимоги модернізації та екологізації. Світові тренди демонструють перехід до «зеленого» транспорту, що диктує необхідність впровадження інноваційних та екологічних рішень в українських реаліях.

Туристична інфраструктура України, зокрема дорожня мережа, зазнає значних змін. Реалізація державних проєктів, таких як «Велике будівництво», мала позитивний вплив на туристичні потоки, поліпшивши доступність регіонів [19]. Важливо, що якість дорожнього покриття безпосередньо впливає на розвиток внутрішнього автотуризму та туристичну привабливість регіонів [1]. Однак, загальний стан парку туристичних автобусів все ще вимагає відновлення та модернізації [18].

Електрифікація туристичного автомобільного транспорту відображає загальну світову тенденцію до екологічності навколишнього середовища. Вона є одним із найбільш перспективних екологічних нововведень. Використання електромобілів (Е-мобілів) у цій сфері має значний потенціал в Україні, особливо для коротких та середніх туристичних маршрутів [2].

Для кращого розуміння перспектив впровадження електротранспорту слід детально розглянути переваги та виклики використання електромобілів. Очевидними перевагами Е-мобілів у туризмі є зменшення викидів, що, в свою чергу, зменшить забрудненість повітря та економічна ефективність. Безумовно,

електромобілі не продукують прямих викидів CO₂ та інших шкідливих речовин, що відповідає концепції екологічного та сталого туризму [38]. Хоча первинні інвестиції у придбання можуть бути високими, експлуатаційні витрати, пов'язані з паливом та обслуговуванням, є нижчими [46], що дозволяє заощадити на вартості туристичних послуг.

Проте існують і суттєві виклики, які потребують інноваційних рішень. Серед них нерозвиненість зарядної інфраструктури та запас ходу і час заряджання.

Для повноцінного впровадження Е-мобілів, особливо для міжрегіональних туристичних маршрутів, критично важливим є розвиток мережі зарядних станцій [17]. Цей процес має бути синхронізований із розбудовою придорожного сервісу [9]. Досвід європейських країн, де інфраструктура зарядних станцій активно інтегрується з автотуризмом, може стати взірцем для України як зараз, так і період післявоєнного відновлення [17].

Розвиток сучасних технологій відкриває нові формати туристичних послуг. Тому інтеграція нових видів транспорту в туристичні послуги поступово набирає обертів. Наприклад, розвиток каршерингу як інноваційного рішення, може бути успішно інтегрованим в цю галузь. Попит на каршеринг серед українців зростає, і це є потенціалом для туристичної галузі, особливо для індивідуальних автотуристів [15]. Крім того, розвиток мережі кемпінгів та місць відпочинку з можливістю підзарядки стає необхідним елементом для стимулювання внутрішнього автотуризму з використанням екологічного транспорту [37].

Альтернативні види палива можуть бути використані як перехідне рішення. Поряд з повною електрифікацією, важливим етапом екологізації було б впровадження альтернативних видів палива. Це може стати перехідним рішенням для модернізації існуючого парку автобусів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище до моменту повного переходу на Е-транспорт.

Кожне нововведення в туризмі, як складова цілісної системи, потребує вивчення економічних та екологічних аспектів.

Використання газового палива (зрідженого нафтового газу – ЗНГ, або стисненого природного газу – СПГ), а також біопалива (наприклад, біодизеля) дозволяє зменшити викиди оксидів азоту та сірки порівняно з традиційними видами палива [46] та оптимізувати економічні витрати перевізників. Економічні аспекти впровадження альтернативних видів палива є важливим чинником для фінансової стійкості підприємств, що обслуговують туризм.

Для успішного розвитку будь-якої галузі економіки потрібне постійне вивчення, аналіз та узагальнення відповідної інформації. Наразі стратегія розвитку автомобільного транспорту України до 2030 року містить положення щодо впровадження альтернативних видів палива [32]. Для туристичних перевезень передбачено субсидування або податкові пільги для перевізників, які модернізують автопарк під альтернативне паливо, розбудову заправної інфраструктури для газового та біопалива вздовж основних туристичних магістралей та в регіонах з високим туристичним потенціалом, а також впровадження інноваційних технологічних рішень та діджиталізації.

Екологізація транспортної складової в туризмі має супроводжуватися інноваційними технологічними рішеннями та цифровізацією. Ці заходи підвищують безпеку, ефективність та якість туристичних перевезень.

Цифровізація та оптимізація маршрутів набувають особливої важливості. Цифрові платформи та мобільні додатки для бронювання туристичних автоперевезень стають невід'ємною частиною сервісу. Вони підвищують конкурентоспроможність галузі [8] та пропонують зручний досвід для споживачів [24].

Геоінформаційні системи (ГІС) є потужним інструментом для оптимізації автомобільних туристичних маршрутів [27], адже ГІС дозволяють враховувати якість дорожнього покриття, наявність придорожного сервісу та логістичні особливості для створення найбільш ефективних та безпечних маршрутів. А впровадження інтелектуальних транспортних систем (ІТС) є ключовим

інноваційним рішенням для підвищення безпеки та якості туристичних перевезень [43].

Інтелектуальні транспортні системи включають: системи моніторингу стану водія та транспортного засобу, системи управління дорожнім рухом та інформування пасажирів у режимі реального часу та використання безпілотних технологій (хоча й у довгостроковій перспективі) [34].

З метою уникнення хаосу та запобігання зловживань у будь яких нововведеннях варто здійснювати державне регулювання та контролювати фінансові механізми.

Успіх впровадження екологічних та інноваційних рішень залежить від ефективної державної політики та залучення інвестицій. Варто використовувати регуляторні механізми, такі як державний контроль за туристичними перевезеннями, зокрема міжнародними, адже це потребує вдосконалення для забезпечення безпеки та якості послуг. Необхідно вдосконалити ліцензування та сертифікацію туристичних автоперевізників відповідно до європейських стандартів [31].

Ключовим завданням є забезпечення інклюзивності автомобільних туристичних перевезень, що є вимогою сучасного цивілізованого суспільства [40]. Це вимагає інвестиційної підтримки. Оцінка ефективності інвестицій в автомобільний транспорт є важливою для розвитку внутрішнього туризму, а фінансова стійкість підприємств, що обслуговують туризм, є критичною для їхньої здатності до модернізації.

Таким чином держава має стимулювати інвестиції в:

- Придбання екологічного транспорту (Е-мобілі, транспорт на альтернативному паливі);
- Розвиток зарядної інфраструктури;
- Впровадження ІТС та діджитал-рішень.

Впровадження електрифікації та альтернативних видів палива є ключовим напрямом інноваційного розвитку туристичних автоперевезень в Україні. Це не лише відповідає глобальним трендам екологізації, але й підвищує

конкурентоспроможність українського туристичного продукту. Діджиталізація послуг та впровадження ІТС підвищують безпеку та якість перевезень.

3.2. Цифрова трансформація та застосування інтелектуальних транспортних систем для підвищення якості та безпеки послуг

Цифрова трансформація в наш час є фундаментальним процесом, що докорінно змінює принципи функціонування усіх галузей людської діяльності, у тому числі і туристичної галузі. Докорінні зміни стосуються зокрема й автомобільного транспорту, який виступає її невід'ємною складовою. Розвиток технологій відбувається настільки стрімко, цифрова трансформація виходить за рамки простої діджиталізації (переведення даних в електронний вигляд) чи автоматизації окремих процесів. Оновлення охоплюють докорінну зміну бізнес-моделей та створення нових цінностей для споживача.

У контексті розвитку туризму, автомобільний транспорт перестає бути лише засобом пересування. Завдяки цифровій трансформації він перетворюється на інтегрований елемент туристичного досвіду. Голуб Л. М. зазначає, що «діджиталізація послуг автомобільного транспорту є фактором підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі» [8]. А вона, в свою чергу, досягається за рахунок покращення взаємодії з клієнтом, оптимізації маршрутів та підвищення прозорості послуг.

Ключовими напрямками цифрової трансформації автомобільного транспорту в туризмі є: створення цифрових платформ та мобільних додатків, впровадження Big Data та аналітики, розвиток шерингової економіки та MaaS (Mobility-as-a-Service), екологічна трансформація тощо.

Цифрові платформи та мобільні додатки забезпечують прямий доступ до послуг, спрощують процеси бронювання, оплати та зворотного зв'язку. Як зауважує Ковальчук В. І., сучасні цифрові платформи та мобільні додатки стали основним інструментом для бронювання туристичних автоперевезень, пропонуючи користувачам миттєвий доступ до інформації та можливість

порівняння послуг. Без суму ці послуги будуть вдосконалюватися з появою нових технологічних можливостей.

Впровадження Big Data та аналітики являє собою збір та аналіз великих масивів даних про пересування туристів, їхню поведінку під час подорожей та необхідність забезпечення первинних потреб. Сюди також відносяться відомості про стан інфраструктури та придорожній сервіс. Наявність такої інформації дозволяє транспортним компаніям персоналізувати пропозиції, прогнозувати попит та ефективно управляти ресурсами.

Розвиток шерингової економіки та MaaS (Mobility-as-a-Service) стають перспективнішими з кожним днем, хоча вони ще недостатньо розвинуті в Україні. Проте, послуги каршерингу демонструють високий потенціал для туристичної галузі, оскільки надають туристам гнучкість та автономність у плануванні своїх подорожей, особливо в умовах внутрішнього туризму.

Екологічна трансформація є трендом 21 століття. Впровадження електромобілів та розвиток відповідної зарядної інфраструктури, є частиною ширшої цифрової та екологічної трансформації, яка використовує цифрові системи управління енергоспоживанням та маршрутизацією.

Таким чином, цифрова трансформація формує нову парадигму туристичного транспорту, де швидкість, зручність, персоналізація та екологічність визначаються рівнем інтеграції цифрових технологій.

Інтелектуальні транспортні системи є технологічною основою для реалізації цифрової трансформації в секторі транспортного забезпечення туризму. Інтелектуальні транспортні системи – це сукупність інформаційних, комунікаційних та керуючих технологій, які застосовуються для управління транспортними потоками, інфраструктурою та рухомим складом. Саме інноваційні технології на автомобільному транспорті є ключем до модернізації галузі.

Застосування інтелектуальних транспортних систем безпосередньо впливають на підвищення якості туристичних перевезень, що є однією з

головних цілей роботи туристичних компаній. Управління якістю транспортних послуг вимагає комплексного підходу та використання сучасних технологій [41].

Оптимізація маршрутів та часу подорожі є серед пріоритетів у розвитку туризму. Однією з найбільш відчутних переваг інтелектуальних транспортних систем є можливість динамічної оптимізації маршрутів. Застосування геоінформаційних систем (ГІС), дозволяє не лише створювати, але й оперативно коригувати автомобільні туристичні маршрути, враховуючи дорожню обстановку, погодні умови та навіть актуальні безпекові виклики. [27]. Такі системи мінімізують час перебування у заторах, підвищують пунктуальність та зменшують рівень стресу для туристів, що є прямим покращенням якості послуги.

Інформаційне забезпечення пасажирів робить подорожі комфортними та приємними. Інтелектуальні транспортні системи забезпечують туристів актуальною та достовірною інформацією у режимі реального часу. Це включає: точний час прибуття та відправлення (навіть з урахуванням затримок), інформацію про об'єкти придорожного сервісу (заправки, місця відпочинку, туристичні пам'ятки), мультимедійний контент та послуги Wi-Fi на борту.

Розвиток придорожного сервісу є критичним елементом підвищення якості автотуризму в Україні [9]. Інтелектуальні транспортні системи допомагають інтегрувати ці послуги та роблять їх доступними для туриста через єдиний цифровий інтерфейс.

Персоналізація та гнучкість підвищує привабливість туристичних перевезень. Інтелектуальні транспортні системи дозволяють відійти від уніфікованих рішень до персоналізованих. Системи моніторингу та аналізу поведінки туристів дають змогу адаптувати мікроклімат у салоні та пропоновані розважальні програми, а також гнучко змінювати графік руху в разі індивідуальних запитів (наприклад, у сегменті чартерних або VIP-перевезень). Ця адаптивність є ключовим показником високої якості обслуговування.

Вплив інтелектуальних транспортних систем на забезпечення безпеки автомобільних туристичних перевезень важко переоцінити. Безпека є

пріоритетним показником у сфері транспортного забезпечення туризму, особливо в умовах підвищених ризиків та військових викликів[10]. Інтелектуальні транспортні системи відіграють вирішальну роль у мінімізації ризиків та забезпеченні надійного туристичного перевезення.

Впровадження інтелектуальних транспортних систем є необхідним для підвищення безпеки туристичних перевезень [43]. Цей вплив реалізується через три основні канали: активна безпека, пасивна безпека та управління ризиками.

Активна безпека (запобігання аваріям) вимагає впровадження інтелектуальних транспортних систем, що інтегрують низку технологій, спрямованих на запобігання дорожньо-транспортним пригодам (ДТП)

Системи допомоги водієві (ADAS) включає адаптивний круїз-контроль, системи попередження про з'їзд зі смуги, автоматичне екстрене гальмування та моніторинг сліпих зон. Вони знижують людський фактор, який є основною причиною більшості ДТП.

Моніторинг стану водія є чи найголовнішою вимогою безпеки. Спеціальні датчики та камери контролюють рівень втоми, сонливість або відволікання водія (наприклад, використання мобільного телефону), видаючи попереджувальні сигнали або навіть автоматично обмежуючи швидкість.

Прогнозування дорожньої обстановки є ще одним фактором безпеки. Завдяки обміну даними між транспортними засобами (V2V) та між транспортними засобами та інфраструктурою (V2I), система може заздалегідь попередити водія про небезпечну ділянку, різке гальмування попереду або несприятливі погодні умови.

Навіть після настання інциденту інтелектуальні транспортні системи значно підвищують шанси на мінімізацію втрат та своєчасну допомогу. Варто використовувати системи екстреного виклику (на кшталт європейського eCall). У разі аварії система автоматично передає дані про місцезнаходження, час та тяжкість ДТП до екстрених служб. Це критично важливо для туристичних перевезень, які часто відбуваються на віддалених маршрутах, де кожна хвилина має значення.

Геолокація та моніторинг рухомого складу теж має значення. Постійний GPS-моніторинг дозволяє диспетчерам у режимі реального часу відслідковувати місцезнаходження туристичного транспорту та оперативно реагувати на будь-які відхилення від маршруту, незаплановані зупинки чи сигнали тривоги. Це важливо для управління ризиками, пов'язаними, наприклад, із прикордонним туризмом [28].

Особливе значення інтелектуальні транспортні системи набувають в умовах післявоєнного відновлення та наявності військових загроз. Системи моніторингу можуть: динамічно змінювати маршрути для обходу небезпечних зон або районів, де оголошено підвищений рівень загрози, інформувати пасажирів про розташування найближчих укриттів та безпекових протоколів, вести облік та контроль за дотриманням усіх регуляторних вимог та стандартів безпеки, які є особливо жорсткими для міжнародних перевезень [5].

Практичні аспекти впровадження цифрових рішень та інтелектуальні транспортні системи в Україні все ще потребують вдосконалення.

Україна, попри значні виклики, активно інтегрується у світові тенденції цифрової трансформації транспортної сфери. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України визначає стратегічні напрями розвитку автомобільного транспорту, які передбачають широке впровадження інновацій та інтелектуальних транспортних систем [32].

Цифрова інфраструктура та державні ініціативи розвиваються та вдосконалюються з кожним роком. Програми, спрямовані на відновлення та розбудову дорожньої інфраструктури, як-от «Велике будівництво» [19], створюють необхідну фізичну основу, на яку накладаються цифрові рішення. Якість дорожнього покриття, що є предметом дослідження Нагорної І. С. [33], безпосередньо впливає на ефективність роботи інтелектуальні транспортні системи, зокрема систем навігації та моніторингу.

Впровадження інтелектуальних транспортних систем в Україні передбачає: встановлення сучасного обладнання (датчики, камери, GPS-трекери) на туристичних автобусах, створення національних платформ для обміну

транспортною інформацією між перевізниками, державними органами та туристами, розвиток інфраструктури для екологічного транспорту. Це стосується розширення мережі зарядних станцій для електромобілів[17].

Практичне застосування геоінформаційних систем є одним з найбільш дієвих кроків у підвищенні якості послуг. Використовуючи геоінформаційні системи, туристичні оператори можуть: розробляти нові туристичні маршрути, враховуючи стан дорожньої інфраструктури, розташування об'єктів придорожного сервісу та місць відпочинку, формувати регіональні кластери транспортно-туристичних послуг [22], забезпечуючи їхню взаємодію на цифровій основі, створювати маршрути для автотуризму вихідного дня [16] та для розвитку сільського і екологічного туризму, інтегруючи інформацію про локальні особливості.

Сервіси каршерингу та райдшерингу, що розвиваються, є прикладами впровадження концепції МaaS. Для туриста це означає можливість за допомогою єдиного мобільного додатку здійснювати такі дії: орендувати електромобіль, бронювати місце в туристичному автобусі, отримувати актуальну навігаційну інформацію.

Незважаючи на значні кроки, впровадження ІТС та ЦТ зіштовхується з низкою проблем в Україні: технічне відставання, фінансові обмеження, кадрова невідповідність, безпекові ризики.

Аналіз показав, що цифрова трансформація та застосування інтелектуальних транспортних систем є незворотним і критично важливим процесом для підвищення якості та безпеки автомобільних туристичних послуг.

Якість послуг підвищується за рахунок динамічної оптимізації маршрутів на основі геоінформаційних систем, інформування пасажирів у реальному часі та персоналізації послуг. Діджиталізація перетворює автомобільний транспорт на повноцінний елемент туристичного досвіду [8].

Безпека перевезень забезпечується впровадженням інтелектуальних транспортних систем, які охоплюють активні системи допомоги водієві та пасивні системи екстреного реагування [43]. В умовах військових викликів [10]

інтелектуальні транспортні системи стають інструментом оперативного управління ризиками та зміни маршрутів.

Практична імплементація в Україні відбувається через розвиток цифрових платформ, розширення мережі для екологічного транспорту та інтеграцію в концепцію MaaS, що сприяє післявоєнному відновленню та розвитку внутрішнього туризму [35].

Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці конкретних економічних моделей для інвестицій у інтелектуальні транспортні системи [3] та вдосконаленні регуляторного поля для стимулювання приватних ініціатив у сфері інтелектуального транспортного забезпечення туризму.

3.3. Створення нових форматів автотуризму та вдосконалення транспортно-туристичних послуг

Автомобільний туризм в Україні, особливо в умовах післявоєнного відновлення, набуває стратегічного значення як один із ключових чинників активізації внутрішніх туристичних потоків. Трансформація цього сегмента вимагає створення нових, гнучких та стійких до викликів форматів, що відповідають сучасним світовим трендам і безпековим реаліям. Сучасні виклики та можливості для автомобільного транспорту тісно пов'язані з умовами відновлення туристичної діяльності та інфраструктури [35, 42].

Одним із найбільш перспективних нових форматів є розвиток екологічно орієнтованого автотуризму (екологічний та "зелений" автотуризм), що базується на використанні транспортних засобів з альтернативними джерелами енергії. Це корелює з глобальним курсом на екологізацію транспортних систем у туризмі [38].

Дослідження свідчать про значний потенціал використання електромобілів у туристичних перевезеннях в Україні, що може стати важливим чинником підвищення привабливості екологічних маршрутів та розвитку сталого автотуризму [2]. Водночас впровадження електротранспорту потребує формування відповідної інфраструктури, насамперед розвиненої мережі

зарядних станцій, яка є критично важливою для стимулювання автотуризму на електротязі, особливо у віддалених регіонах та вздовж основних туристичних магістралей [17]. Додатково економічні аспекти застосування альтернативних видів палива в туристичному транспорті розглядаються як перспективний напрям, що дозволяє знизити операційні витрати перевізників та зменшити екологічне навантаження на довкілля [46].

В умовах підвищеної уваги до безпеки та індивідуалізації подорожей зростає попит на формати, що забезпечують максимальну автономність. Автотуризм на базі кемперів (Recreational Vehicles, RV) та караванінг є ідеальним рішенням. Проте є необхідності активного розвитку мережі сучасних кемпінгів та спеціалізованих місць відпочинку для автотуристів в Україні, які повинні відповідати міжнародним стандартам якості та безпеки, забезпечуючи підключення до комунікацій та необхідний сервіс [37].

Нові формати включають також інтеграцію послуг каршерингу та короткострокової оренди автомобілів. Аналізуючи ринок каршерингу в Україні та визначає його як значний потенціал для туристичної галузі, оскільки він пропонує туристам високу гнучкість, особливо для одноденних поїздок або маршрутів вихідного дня [15]. Цей формат дозволяє оптимізувати витрати та уникати необхідності володіння власним автомобілем, що є особливо актуальним для міських туристів.

Попит на індивідуальні та тематичні подорожі стимулює створення чітко розроблених туристичних автомаршрутів. Важливу роль у формуванні маршрутів вихідного дня відіграє автомобільний транспорт, що є основою для внутрішнього туризму [16]. Для оптимізації та підвищення привабливості таких маршрутів активно використовуються геоінформаційні системи. Застосування геоінформаційних систем дозволяє не лише створювати найбільш раціональні з точки зору відстані та часу маршрути, але й інтегрувати дані про об'єкти придорожного сервісу, історичні пам'ятки та природні зони, підвищуючи їхню інформативність та безпеку [27]. Автотранспорт також відіграє важливу роль у

розвитку сільського та екологічного туризму, де автомобіль є практично єдиним засобом доступу до унікальних локацій [21].

Ефективний розвиток нових форматів автотуризму неможливий без глибокої модернізації та вдосконалення всієї системи транспортно-туристичних послуг. Цей процес охоплює як фізичну інфраструктуру (дороги, сервіс), так і технологічну складову.

Якість дорожньої інфраструктури є першочерговою умовою підвищення туристичної привабливості регіонів. Інвестиції у дорожнє господарство мають прямий вплив на туристичні потоки та економічний розвиток територій. Висока якість дорожнього покриття також є критичним фактором для розвитку внутрішнього автотуризму, оскільки прямо впливає на комфорт і безпеку подорожей [33].

Програма «Велике будівництво», незважаючи на військові виклики, суттєво вплинула на формування нових туристичних маршрутів. Реформа дорожнього господарства впливає на перерозподіл туристичних потоків, роблячи раніше важкодоступні регіони більш інтегрованими в загальнонаціональну туристичну мережу [19]. У контексті післявоєнного відновлення. Відновлення та модернізація транспортної інфраструктури є базовою умовою для стійкого розвитку туризму [42].

Якісний придорожній сервіс є невід'ємним елементом сучасного автотуризму, що безпосередньо впливає на задоволеність туриста. Розвиток ПС як ключовий елемент підвищення якості автотуризму в Україні. Це включає не лише АЗС і СТО, а й сучасні мотелі, ресторани, інформаційні центри та зони відпочинку, які відповідають європейським стандартам [9].

Для забезпечення комплексності та взаємодії різних суб'єктів туристичної діяльності експерти пропонує формувати кластери транспортно-туристичних послуг на регіональному рівні [22]. Такі кластери об'єднують автоперевізників, готелі, заклади харчування, туроператорів та постачальників ПС, забезпечуючи синергетичний ефект та високу якість інтегрованого продукту. Це дозволяє

ефективно використовувати інвестиції в автомобільний транспорт для розвитку внутрішнього туризму[3].

Діджиталізація є ключовим драйвером вдосконалення транспортно-туристичних послуг, підвищуючи їхню ефективність, доступність та безпеку. Впровадження інтелектуальних транспортних систем є необхідним для підвищення безпеки туристичних перевезень [43]. Інтелектуальні транспортні системи включають системи моніторингу руху, GPS-навігацію, автоматизоване управління трафіком та екстрене сповіщення. Ці технології допомагають оптимізувати маршрути, мінімізувати затори та швидко реагувати на непередбачувані ситуації, що особливо актуально у військовий час [10].

1. Дослідження свідчить про значний потенціал використання електромобілів у туристичних перевезеннях в Україні, що може стати важливим чинником підвищення привабливості екологічних маршрутів та розвитку сталого автотуризму [2]. Водночас впровадження електротранспорту потребує формування відповідної інфраструктури, насамперед розвиненої мережі зарядних станцій, яка є критично важливою для стимулювання автотуризму на електротязі, особливо у віддалених регіонах та вздовж основних туристичних магістралей [17]. Додатково економічні аспекти застосування альтернативних видів палива в туристичному транспорті розглядаються як перспективний напрям, що дозволяє знизити операційні витрати перевізників та зменшити екологічне навантаження на довкілля [46].
2. Безконтактні технології. Впровадження електронних квитків, безконтактної оплати та QR-кодів для посадки.
3. Персоналізована комунікація. Використання даних для формування індивідуальних пропозицій та маршрутів.

Є необхідності в управлінні якістю транспортних послуг у сфері туризму, що включає регулярну оцінку задоволеності клієнтів, навчання персоналу та впровадження стандартів обслуговування [41]. Особлива увага має бути приділена забезпеченню інклюзивності.

Якість транспортно-туристичних послуг значною мірою залежить від ефективності державного регулювання та дотримання міжнародних норм. Одним із ключових завдань є відновлення та модернізація парку туристичних автобусів, що є критично важливим для організації групових перевезень [18]. Якщо провести аналіз сучасного стану та проблем розвитку ринку автобусних туристичних перевезень, воно вкаже на його високу зношеність та необхідність оновлення для забезпечення безпеки та комфорту [11]. Це також стосується стимулювання в'їзного туризму через розвиток автобусних логістико-перевезень [44].

Для забезпечення високої якості та безпеки, особливо міжнародних перевезень, необхідно вдосконалювати державний контроль. У контексті військових викликів, питання безпеки автомобільних перевезень стає першочерговим [10]. Окрім фізичної безпеки, важливим є фінансовий захист. Також важливим є аналіз ризиків автомобільних перевезень у прикордонному туризмі [28].

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України розробило Стратегію розвитку автомобільного транспорту до 2030 року, яка передбачає інтеграцію транспортної галузі з туристичною, що створює офіційні рамки для вдосконалення послуг [32].

Таким чином, створення нових форматів автотуризму та вдосконалення транспортно-туристичних послуг є багатоаспектним процесом, що вимагає узгоджених дій на рівні інфраструктури, технологій та державного регулювання.

1. Нові формати орієнтуються на стійкість та гнучкість. Пріоритет надається розвитку "зеленого" автотуризму через впровадження електромобілів та розбудову зарядної інфраструктури [2]. Посилюється роль кемпінгу та каршерингу як форматів, що забезпечують автономність і економічність подорожей [15, 37].
2. Вдосконалення транспортно-туристичних послуг базується на модернізації дорожньої інфраструктури, зокрема, підвищенні якості

дорожнього покриття [1, 33], та формуванні сучасного придорожнього сервісу європейського зразка [9].

3. Діджиталізація є ключовим інструментом підвищення якості та безпеки. Впровадження інтелектуальних транспортних систем [43] та розвиток цифрових платформ для бронювання та оптимізації маршрутів [8] дозволяють підвищити конкурентоспроможність галузі.
4. Організаційне та правове забезпечення вимагає модернізації парку туристичних автобусів, вдосконалення контролю за перевезеннями та інтеграції питань безпеки і страхування відповідно до військових та міжнародних викликів [10, 30].
5. Перспективи пов'язані з формуванням кластерів транспортно-туристичних послуг, що дозволить створити комплексний, високоякісний та інклюзивний туристичний продукт [40]. У цьому контексті, досвід європейських країн у використанні автомобільного транспорту для розвитку туризму [20] є цінним орієнтиром для України.

Реалізація цих напрямків дозволить не лише відновити, але й значно модернізувати автотуризм, перетворивши його на один із головних локомотивів економічного відновлення України та посилення її туристичної привабливості на міжнародній арені.

Висновки до розділу 3

Дослідження перспектив розвитку автомобільного транспорту в туристичній сфері України засвідчило, що ключовими напрямками його трансформації є інноваційність, екологізація та цифровізація. В умовах післявоєнного відновлення та євроінтеграції особливого значення набуває впровадження «зелених» технологій, зокрема електромобілів та альтернативних видів палива, що сприяє зменшенню екологічного навантаження та підвищенню ефективності перевезень.

Важливим стратегічним напрямом є розвиток цифрових технологій та інтелектуальних транспортних систем, які забезпечують оптимізацію маршрутів, підвищення безпеки перевезень та покращення якості обслуговування туристів. Використання цифрових платформ, ГІС та систем моніторингу формує новий рівень організації туристичних автоперевезень.

Окремо визначено перспективність нових форматів автотуризму, таких як каршеринг, кемпінг-туризм та караванінг, що відповідають сучасним потребам індивідуалізації та автономності подорожей. Їх розвиток потребує модернізації дорожньої інфраструктури та придорожного сервісу.

Таким чином, розвиток автомобільного транспорту в туризмі України має ґрунтуватися на комплексному поєднанні інновацій, цифрових технологій, екологічних рішень та ефективного державного регулювання. Реалізація цих напрямів забезпечить підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі та сприятиме її сталому розвитку.

ВИСНОВКИ

Виконане дослідження було спрямоване на аналіз сучасного стану, ідентифікацію ключових проблем та обґрунтування стратегічних напрямів розвитку автомобільного транспорту України для його ефективного використання та посилення національного туристичного потенціалу. Автомобільний транспорт визначено як ключову складову туристичної інфраструктури, що забезпечує мобільність, доступність регіонів та якість подорожей в умовах трансформаційних процесів та післявоєнної відбудови.

Автомобільний транспорт є системоутворюючим елементом туристичної інфраструктури, що має особливе значення завдяки своїй гнучкості та здатності забезпечувати перевезення "від дверей до дверей" (door-to-door), стимулюючи розвиток внутрішнього та регіонального туризму. Систематизація його функціонування дозволила виділити ключові класифікаційні групи: масові (автобусні перевезення, включно з чартерними та лоукост-маршрутами), індивідуальні (автотуризм, каршеринг), міжнародні та регіональні перевезення.

Економічна сутність автомобільного транспорту в туризмі визначається його мультиплікативним ефектом, оскільки він виступає одночасно як окрема послуга, як чинник виробництва (забезпечення доступу) і як стимулятор розвитку супутньої інфраструктури, зокрема, придорожного сервісу та кемпінгів. Інвестиції в оновлення парку та інфраструктуру дорожнього сервісу є необхідною передумовою для розвитку внутрішнього туризму та мають значний економічний ефект. Впровадження екологічних рішень, зокрема електрифікації, також розглядається як конкурентна перевага та фактор фінансової стійкості перевізників.

Динаміка пасажиропотоку (2020–2025 рр.) характеризувалася глибокою кризою, спричиненою спочатку пандемією COVID-19, а потім повномасштабною військовою агресією. Це призвело до різких падінь пасажирообігу, трансформації попиту на користь індивідуального транспорту (зокрема, каршерингу) та радикальної переорієнтації туристичних потоків: міжнародний потік змінився на соціально-гуманітарний, а внутрішній зосередився у відносно безпечних західних та центральних регіонах.

Стан дорожньої інфраструктури є критичним чинником. Реалізація державних програм, як-от «Велике будівництво», забезпечила значне покращення на ключових магістралях, що позитивно вплинуло на туристичні потоки. Проте, нерівномірність розвитку та низька якість доріг місцевого значення залишаються серйозним стримувальним фактором для розвитку сільського та екологічного автотуризму.

Придорожній сервіс виявився недостатньо розвиненим, особливо у віддалених туристичних регіонах. Критично важливою проблемою є недостатність сучасної мережі кемпінгів та облаштованих місць відпочинку, що обмежує розвиток караванінгу та сімейного автотуризму.

В умовах воєнного стану автомобільний транспорт України стикається з низкою серйозних викликів, які суттєво впливають на його функціонування та розвиток. Насамперед це масштабні руйнування транспортної інфраструктури, зокрема автомобільних доріг, мостів і об'єктів придорожнього сервісу, що призводить до збільшення часу та вартості перевезень і водночас обмежує доступність туристичних дестинацій. Додатковими факторами ризику є загроза обстрілів, мінна небезпека та дія комендантської години, що вимагає ретельного планування маршрутів і впровадження спеціальних заходів безпеки. Суттєвою проблемою залишається також високий рівень зношеності парку туристичних автобусів, значна частина яких не відповідає сучасним європейським вимогам щодо безпеки, комфорту, екологічності та доступності для маломобільних груп населення. Негативно на діяльність перевізників впливає і нестабільна ситуація на паливному ринку, що супроводжується постійним зростанням цін та зниженням конкурентоспроможності транспортних підприємств.

Водночас післявоєнне відновлення відкриває широкі перспективи для модернізації автомобільного транспорту та його інтеграції до європейської транспортної системи. Відповідно до цілей розвитку галузі та положень Стратегії розвитку автомобільного транспорту України до 2030 року, особливого значення набуває оновлення парку туристичних автобусів шляхом придбання сучасних, безпечних та інклюзивних транспортних засобів, які відповідають європейським

стандартам. Важливим завданням є також відновлення дорожньої мережі, що забезпечує доступ до основних туристичних об'єктів і рекреаційних територій. Не менш актуальним залишається вдосконалення державного регулювання сфери перевезень через посилення контролю, удосконалення процедур ліцензування та сертифікації перевізників, особливо тих, що здійснюють міжнародні перевезення. Значну роль у реалізації цих заходів має відіграти залучення інвестицій, у тому числі через механізми пільгового кредитування та страхування військових ризиків.

Одним із ключових напрямів розвитку є впровадження інноваційних технологій та екологізація транспортної галузі. Перспективним рішенням виступає електрифікація туристичних перевезень, яка сприятиме розвитку екологічно відповідального автотуризму та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище. Для успішної реалізації цього напрямку необхідним є активний розвиток мережі зарядних станцій, насамперед у туристичних центрах і вздовж основних транспортних магістралей, із врахуванням позитивного досвіду європейських країн. Паралельно доцільним є використання альтернативних видів палива, зокрема природного газу та біопалива, які можуть стати ефективним проміжним етапом модернізації транспортної системи.

Важливе значення для підвищення конкурентоспроможності автомобільного транспорту має цифрова трансформація галузі. Масове впровадження електронного бронювання, мобільних застосунків та цифрових платформ забезпечить більшу зручність для туристів і підвищить якість обслуговування. Значний потенціал мають інтелектуальні транспортні системи, які завдяки інтеграції геоінформаційних технологій, систем контролю стану водіїв та технологій екстреного реагування дозволяють оперативно коригувати маршрути, підвищувати рівень безпеки перевезень, забезпечувати пунктуальність та ефективно реагувати на ризики в умовах воєнних викликів. Водночас важливою складовою модернізації залишається забезпечення інклюзивності транспортних послуг шляхом адаптації рухомого складу та

інфраструктури до потреб осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Подальший розвиток автомобільного транспорту неможливий без удосконалення існуючих та створення нових форматів туристичних послуг. Перспективним напрямом є стимулювання автотуризму та караванінгу через формування сучасної мережі кемпінгів, зон відпочинку та сервісних комплексів, які відповідатимуть міжнародним стандартам якості. Зростання попиту на індивідуальні подорожі сприятиме поширенню гнучких моделей мобільності, зокрема каршерингу, що забезпечить туристам більшу свободу пересування. Важливим інструментом розвитку галузі може стати створення регіональних транспортно-туристичних кластерів, які об'єднують перевізників, заклади розміщення, туристичні об'єкти та підприємства придорожного сервісу для досягнення синергетичного ефекту.

Отже, автомобільний транспорт виступає одним із ключових чинників розвитку внутрішнього та міжнародного туризму, а також важливим інструментом післявоєнного економічного відновлення України. Ефективність цього процесу значною мірою залежатиме від переходу від практики локального усунення проблем до комплексної стратегічної модернізації галузі, що ґрунтуватиметься на принципах безпеки, екологічності та цифрової інтеграції. Реалізація заходів щодо оновлення рухомого складу, розвитку зарядної інфраструктури та впровадження інтелектуальних транспортних систем сприятиме формуванню сучасної, стійкої та конкурентоспроможної системи туристичних автоперевезень, інтегрованої до європейського транспортного та туристичного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко К. Л. Вплив розвитку дорожньої інфраструктури на туристичну привабливість регіонів України. *Географія та туризм*. 2024. Вип. 12. С. 45-56.
2. Біла І. С. Перспективи використання електромобілів у туристичних перевезеннях в Україні. *Економіка транспорту і зв'язку*. 2023. № 2. С. 112-123.
3. Богдан В. Р. Оцінка ефективності інвестицій в автомобільний транспорт для розвитку внутрішнього туризму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 15. С. 78-89.
4. Бойко М. Г., Скрипник О. В. Транспортне забезпечення туризму: теорія і практика: навч. посіб. Харків, 2023. 320 с.
5. Вовк О. П. Проблеми та шляхи вдосконалення державного контролю за міжнародними автомобільними туристичними перевезеннями. *Підприємництво та інновації*. 2024. Вип. 27. С. 201-210.
6. Гаврилюк О. В. Логістика в туризмі: автомобільні перевезення: навч. посіб. Одеса: Астропринт, 2022. 285 с.
7. Галасюк С. С., Любіцева О. О., Грищенко С. А. Туристична інфраструктура України: виклики сьогодення та стратегії розвитку: підручник. Київ, 2024. 410 с.
8. Голуб Л. М. Діджиталізація послуг автомобільного транспорту як фактор підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2023. № 1. С. 34-45.
9. Грищенко М. А. Розвиток придорожного сервісу як елемент підвищення якості автотуризму в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2022. № 60. С. 150-161.
10. Гудзь В. О., Ткачук І. В. Безпека автомобільних перевезень у контексті військових викликів для туристичної діяльності. *Вісник економічної науки України*. 2024. № 1. С. 60-72.

11. Демченко С. В. Аналіз сучасного стану та проблем розвитку ринку автобусних туристичних перевезень. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2023. № 4. С. 98-109.
12. Державна служба статистики України (Держстат). Динаміка пасажирообігу автомобільного транспорту в Україні, 2020–2024 рр.: статистичні дані. 2025.
URL:<https://interfax.com.ua/news/economic/1100848.html> (Дата звернення: 31.10.2025).
13. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ). Аналітичний звіт про стан та перспективи внутрішнього туризму в Україні. 2023.
URL:https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_DART_2023.pdf (Дата звернення: 31.10.2025).
14. Дмитренко І. В., Коваль С. А. Регіональний туризм та автомобільний транспорт : підручник. Львів: Новий Світ-2000, 2024. 350 с.
15. Єгоров М. В. Ринок каршерингу в Україні: потенціал для туристичної галузі. Транспортний огляд. 2023.
URL:<https://mind.ua/news/20273230-onovleno-sered-ukrayinciv-zrostaepopit-na-karshering-getmancar> (Дата звернення: 31.10.2025).
16. Єрмакова Т. Г. Автомобільний транспорт як чинник формування туристичних маршрутів вихідного дня. Туристичний бізнес: теорія та практика. 2022. № 5. С. 18-29.
17. Задорожна О. П. Інфраструктура зарядних станцій для електромобілів і автотуризм: європейський досвід для України. ЕкоТранспорт. 2024.
URL:<https://ecofactortech.com/ua/public-ev-charging-networks-ua/> (Дата звернення: 31.10.2025).
18. Захарченко Р. Л. Шляхи відновлення та модернізації парку туристичних автобусів в Україні. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2024. С. 55-65.
19. Іваненко Л. М. Реформа дорожнього господарства "Велике будівництво": вплив на туристичні потоки. Громадське Економіка. 2022.

URL:<https://visionzero.org.ua/images/d2819df46f82445c87858e7a03dcedc9.pdf> (Дата звернення: 31.10.2025).

20. Іванчук М. І. Досвід європейських країн у використанні автомобільного транспорту для розвитку туризму. Геополітика України: історія і сучасність. 2023. Вип. 1 (25). С. 130-141.
21. Калашник А. Б. Роль автомобільного транспорту у розвитку сільського та екологічного туризму. Екологія та ресурси. 2022. № 3. С. 88-97.
22. Карпенко Л. О. Формування кластерів транспортно-туристичних послуг на регіональному рівні. Економічний вісник Запорізької політехніки. 2024. № 2. С. 25-36.
23. Клименко Л. П., Саєнко Ю. О. Міжнародний туризм: сучасні тенденції та транспортна складова: підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 400 с.
24. Ковальчук В. І. Цифрові платформи та мобільні додатки для бронювання туристичних автоперевезень. Цифрова економіка. 2024.
URL:<https://www.ukr.net/news/details/technologies/107951569.html> (Дата звернення: 31.10.2025).
25. Колесник П. М., Кузьменко В. І. Організація пасажирських перевезень в туризмі: навч. посіб. Дніпро, 2022. 315 с.
26. Кравченко І. С. Трансформація автомобільного туризму в умовах пандемії та післявоєнного відновлення. Економіка та управління. 2023. № 16. С. 165-176.
27. Кулик В. Д. Застосування геоінформаційних систем (ГІС) для оптимізації автомобільних туристичних маршрутів. Інформаційні технології в освіті, науці та виробництві. 2022. Вип. 1. С. 70-81.
28. Кучер Д. С. Аналіз ризиків автомобільних перевезень у прикордонному туризмі. Центр Європейських студій. 2023.
URL:https://tstt.ust.edu.ua/article/download/217388/pdf_197/492107 (Дата звернення: 31.10.2025).

29. Литвиненко О. М. Місце автомобільного транспорту в структурі міжнародних туристичних потоків України. Менеджмент та підприємництво: досвід, проблеми та перспективи. 2024. № 1. С. 105-116.
30. Литовченко І. В. Страхування відповідальності автоперевізників у міжнародному туризмі: українські реалії. Страховий огляд. 2022.
URL:<https://ingo.ua/services/riziki-nazemnogo-transportu/strahuvannya-vidpovidalnosti-pasazhiropereviznika> (Дата звернення: 31.10.2025).
31. Мазур Р. О. Особливості ліцензування та сертифікації туристичних автоперевізників в Україні. Право та державне управління. 2023. № 2. С. 44-55.
32. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. Стратегія розвитку автомобільного транспорту України до 2030 року (редакція 2024): офіц. док. 2024.
URL:<https://mtu.gov.ua/news/36298.html> (Дата звернення: 31.10.2025).
33. Нагорна І. С. Вплив якості дорожнього покриття на розвиток внутрішнього автотуризму. Проблеми економіки транспорту. 2022. № 23. С. 170-181.
34. Нестеренко А. Г. Інноваційні технології на автомобільному транспорті: підручник. Суми : Університетська книга, 2024. 290 с.
35. Олійник В. В. Сучасні виклики та можливості для автомобільного транспорту в умовах відновлення туристичної діяльності. Економічний простір. 2024. № 191. С. 90-102.
36. Офіс ефективного регулювання (BRDO). Аналіз регуляторного поля у сфері автомобільних пасажирських перевезень: аналіт. звіт. 2023.
37. Пасічник Ю. П. Розвиток мережі кемпінгів та місць відпочинку для автотуристів в Україні. Туризм і гостинність. 2023. № 3. С. 145-156.
38. Петрова С. В., Іванов Д. С. Екологізація транспортних систем в туризмі: навч. посіб. Вінниця: Нова Книга, 2023. 260 с.
39. Пушкар Б. Т. Організація транспортного обслуговування туристів в умовах підвищених безпекових ризиків. Наукові записки Тернопільського

- національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія. 2025. Том 60. Випуск 3. С. 119-126.
40. Про туризм : Закон України від 15 верес. 1995 р. № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 31. Ст. 241.
 41. Савчук Л. В. Забезпечення інклюзивності автомобільних туристичних перевезень. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2024. Вип. 2 (166). С. 75-86.
 42. Сидорчук А. П., Мельник О. Б. Управління якістю транспортних послуг у сфері туризму: навч. посіб. Чернівці, 2022. 305 с.
 43. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 берез. 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
 44. Ткач С. О. Умови післявоєнного відновлення транспортної інфраструктури для розвитку туризму. Центр транспортних стратегій. 2025. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/sira.htm (Дата звернення: 31.10.2025).
 45. Ткаченко Г. О. Впровадження інтелектуальних транспортних систем для підвищення безпеки туристичних перевезень. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2023. № 1 (30). С. 180-191.
 46. Федорова А. В. Автобусні лоукост-перевезення як інструмент стимулювання в'їзного туризму. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 3 (229). С. 55-66.
 47. Шевченко В. М. Державне регулювання транспортної галузі України: підручник. Київ: Знання, 2021. 380 с.
 48. Яковенко Л. І. Економічні аспекти впровадження альтернативних видів палива на автомобільному транспорті, що використовується в туризмі. Економічний вісник Донбасу. 2024. № 1. С. 120-131.
 49. Ivasyshyna N. Development of transport logistics in tourism // E3S Web of Conferences. – 2024. – Vol. 508. – P. 08010. – DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202450808010>

- 50.Parfinenko A. International tourism as a tool of European integration within Eastern European countries // Problemy Ekorozwoju. – 2022. – Vol. 17, № 2. – P. 1–10. – DOI: <https://doi.org/10.35784/pe.2022.2.20>
- 51.Kulyniak I. Transport tourism: essence, classification and development prospects in Ukraine // Review of Transport Economics and Management. – 2021. – № 4(20). – C. 66–76. – DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2020/213138>